

motivaction
research and strategy

Risico- en Crisisbarometer Voorjaar 2019

Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid

19 april 2019

Achtergrond	3
Samenvattende conclusies	4
Resultaten	7
Zorgen van Nederlanders	7
Inschatting kans en effect	12
Veiligheidsbeleving op locatie	16
Voorzorgsmaatregelen algemeen	19
Voorzorgsmaatregelen en reactie per ramp	22
Informatiebehoefte	36
Vertrouwen in de overheid	40
Verwachtingen Nederlanders van de overheid	45
Nepnieuws	58
Sentiment na aanslag Utrecht	63
Verschillen naar achtergrondkenmerken	66
Bijlagen	70

In opdracht van de NCTV doet Motivaction onderzoek naar de zorgen en angsten en het gevoel van veiligheid onder de bevolking en het vertrouwen dat Nederlanders hebben in het optreden van de overheid bij rampen en crises: de Risico- en Crisisbarometer. Het doel van de Risico- en Crisisbarometer is om inzicht te verkrijgen in de zorgen, angsten en het gevoel van veiligheid onder de bevolking. Daarnaast dient het onderzoek om inzicht te krijgen in het vertrouwen dat Nederlanders hebben in het optreden van de overheid bij rampen en crises.

De Risico- en Crisisbarometer bestaat uit twee basismetingen per jaar, in het voorjaar en najaar. Per meting worden ruim 800 Nederlanders van 16 jaar en ouder online ondervraagd. Daarnaast kan de Risico- en Crisisbarometer bij (dreigende) crises op acute basis worden uitgevoerd. De basismetingen dienen als vergelijkingsmateriaal voor de resultaten van de aanvullende metingen.

Vergelijking met voorgaande metingen

Dit rapport bevat de resultaten van de vijfde meting (na eerdere metingen in het voor- en najaar van 2018 en 2017). Bij de voorjaarsmeting van 2019, uitgevoerd tussen 14 en 18 maart 2019, zijn in totaal n = 838 Nederlanders ondervraagd. De resultaten zijn representatief voor de Nederlandse bevolking in de leeftijd van 16 t/m 75 jaar op geslacht, leeftijd, opleiding, regio en waardenoriëntatie (op basis van het Mentality-model van Motivaction).

Spoedmeting n.a.v. de aanslag Utrecht

Vlak na afronding van het veldwerk van de basismeting vond op 18 maart in Utrecht in een tram een schietpartij plaats. Die had alle kenmerken van een terroristische aanslag, hoewel het motief van de dader (tot op heden) nog onduidelijk is. Om na te gaan in hoeverre deze aanslag gevolgen heeft gehad op de zorgen rondom terrorisme in de Nederlandse samenleving heeft Motivaction circa twee weken na de aanslag in opdracht van de NCTV een spoedmeting uitgevoerd. Voor deze meting zijn alle respondenten die reeds hadden deelgenomen aan de basismeting van de Risico- en Crisisbarometer in het voorjaar van 2019 opnieuw benaderd. Circa drie kwart van hen heeft opnieuw deelgenomen (n = 675). Zij hebben (opnieuw) vragen uit de basisvragenlijst rondom de zorgen qua veiligheid beantwoord, en aanvullend enkele vragen over de schietpartij zelf. Hiermee is het mogelijk gebleken om na te gaan wat de invloed van de aanslag is geweest op het gevoel van veiligheid.

Leeswijzer

Na een samenvatting van de belangrijkste resultaten tonen we de bevindingen uit deze meting in visuele vorm (grafieken en tabellen), ondersteund met een tekstuele toelichting en concluderende kop. Waar mogelijk wordt in de rapportage een vergelijking gemaakt met de resultaten uit eerdere metingen. Indien percentages significant van elkaar verschillen tussen metingen wordt dit aangeduid met een + (in geval van een toename) of een – (in geval van een afname).

Vragen die zijn voorgelegd in de spoedmeting, waarbij we zowel de resultaten uit de basismeting als de spoedmeting tonen, worden aangeduid met het volgende symbool:

Toegenomen zorgen over terrorisme na aanslag in Utrecht

Net als in de vorige metingen noemen Nederlanders terrorisme het vaakst spontaan als gebeurtenis waar men zich zorgen om maakt. Voor de aanslag in Utrecht was de mate waarin men zich hier zorgen over maakte lager dan in het najaar van 2018 (41% vs. 49%). Echter, de aanslag in Utrecht heeft deze zorg onder Nederlanders weer significant doen toenemen. Spontaan wordt in de spoedmeting door 48% terrorisme als een gebeurtenis genoemd waar men zich veel zorgen over maakt.

Na het voorleggen van een lijst met verschillende mogelijke ramp- en crisistypen in de voorjaarsmeting plaatst 58% terrorisme in de top drie van gebeurtenissen waar men zich het meeste zorgen over maakt. Dit is wederom lager dan de meting in het najaar van 2018, toen 67% van de Nederlanders terrorisme in de top drie plaatste. Na de aanslag in Utrecht wordt terrorisme weer vaker in de top drie genoemd (62%), maar nog altijd minder vaak dan in het najaar van 2018.

Zorgen om andere rampen en crises volgen op ruime afstand, waarbij spanningen tussen bevolkingsgroepen (bij 29% in de top drie) en extremisme (29%) na terrorisme het hoogst scoren in de spoedmeting van 2019.

Daling in zorgen om persoonlijke veiligheid, ook na de aanslag in Utrecht.

Als het gaat om persoonlijke veiligheid verwacht men ook het vaakst dat terrorisme daarop de meeste impact heeft. Echter, het aandeel dat zich hier zorgen om maakt is significant gedaald ten opzichte van het najaar van 2018. Bij de voorjaarsmeting gaf namelijk 32% van de Nederlanders aan zich daarover (heel) veel zorgen te maken. In het najaar van 2018 was dit 41%. De aanslag in Utrecht heeft op dit vlak niet geleid tot een significante stijging. Na de aanslag zegt 34% van de Nederlanders zich zorgen te maken om de persoonlijke veiligheid bij terrorisme.

Ruim een derde acht de kans betrokken te raken bij een aanslag aanwezig

Naar aanleiding van de gebeurtenissen in Utrecht zijn ook nog een aantal aanvullende vragen voorgelegd. Daaruit blijkt dat Nederlanders verdeeld zijn over de kans die ze lopen zelf betrokken te raken bij een aanslag. 49% acht die kans (zeer) onwaarschijnlijk, 30% acht die kans enigszins waarschijnlijk en een kleine 5% (zeer) waarschijnlijk. Ook heerst er verdeeldheid over de mate waarin men zich zorgen maakt erbij betrokken te raken. Circa de helft van de Nederlanders (54%) maakt zich daarover geen of weinig. Een aanzienlijk deel, 44% van de bevolking, maakt zich daar echter wel zorgen om.

De meeste Nederlanders laten een gebeurtenis als die in Utrecht niet hun dagelijkse leven beïnvloeden. Voor één op de tien Nederlanders geldt dit wel in grote mate. Zo geven ze onder andere aan alerter te zijn in openbare gebouwen en in het openbaar vervoer.

Terrorisme zeer waarschijnlijke gebeurtenis, maar cyberdreiging is het meest waarschijnlijk

Terrorisme is naast de gebeurtenis waar men zich het meest zorgen om maakt ook één van de meest waarschijnlijke gebeurtenissen volgens Nederlanders. Ten opzichte van de meting in het najaar van 2018 vonden minder Nederlanders het waarschijnlijk dat terrorisme zou plaatsvinden in Nederland (55% vs. 63%). Desalniettemin acht men een terroristische aanslag één van de meest waarschijnlijke gebeurtenissen. Na de aanslag in Utrecht is deze waarschijnlijkheid een klein beetje gestegen naar 57%, maar nog niet naar het niveau van de meting in het najaar van 2018.

Ondanks de stijging van de waarschijnlijkheid van een terroristische aanslag, blijven cyberdreigingen volgens Nederlanders het meest waarschijnlijk (62%). Ook extremisme acht circa de helft van de Nederlanders (zeer) waarschijnlijk (52%). Dit is een lichte daling ten opzichte van het najaar van 2018, toen 57% van de Nederlanders extremisme in Nederland waarschijnlijk achtte.

De top drie qua rampen die de meeste impact hebben is als volgt: 43% verwacht dat de gevolgen van terrorisme ten minste zeer ernstig zijn, 32% die van extremisme en 32% de gevolgen van stralingsongevallen. De aanslag in Utrecht heeft niet geleid tot een ander oordeel t.a.v. de ernst van de gevolgen van terrorisme.

Meer zorgen over extreem weer

Het aandeel Nederlanders dat klimaatveranderingen spontaan noemt als bedreiging voor de Nederlandse veiligheid neemt toe in 2019. Tijdens de spoedmeting van 2019 werd deze gebeurtenis door 16% van de Nederlanders genoemd, waar dit in het najaar van 2018 nog 7% was (en tijdens de voorjaarsmeting 10%). Daarnaast wordt extreem weer relatief vaak in de top drie geplaatst van gebeurtenissen waar men zich het meest zorgen om maakt (25%). Een jaar terug, in het voorjaar van 2018 was dit nog 16%. Tijdens de meting in het voorjaar van 2019 achten bovendien meer Nederlanders de kans (zeer) waarschijnlijk dat extreem weer kan plaatsvinden in Nederland (53% vs. 46% in najaar 2018). Extreem weer vormt voor meer Nederlanders een bedreiging voor de veiligheid, maar is niet direct catastrofaal of zeer ernstig voor de Nederlandse samenleving. 19% van de Nederlanders ziet de gevolgen van extreem weer voor de Nederlandse samenleving als catastrofaal of zeer ernstig.

Nederlanders zijn veelal niet voorbereid op extreem weer, maar hebben wel meer behoefte aan informatie over een goede voorbereiding

Veel Nederlanders zeggen niet voorbereid te zijn op de verschillende rampen en crises en weten ook niet wat ze in zo'n geval zouden doen. Dit geldt ook voor extreem weer. 86% van de Nederlanders zegt niet voorbereid te zijn op extreem weer. Dit is niet veranderd ten opzichte van de meting in het najaar van 2018. Steeds meer Nederlanders willen wel weten hoe te handelen bij een crisis met extreem weer: in de voorjaarsmeting van 2019 heeft 30% daar behoefte aan, waar dat een jaar terug nog op 24% lag.

De meeste Nederlanders (66%) denken dat de overheid extreem weer in Nederland niet of nauwelijks kan voorkomen. Desondanks vindt een minderheid van de Nederlanders (30%) dat de overheid voldoende doet om extreem weer te voorkomen. De belangrijkste maatregelen die de overheid volgens het Nederlands publiek kan nemen om extreem weer te voorkomen zijn: klimaatregelingen treffen (17%) en het verbeteren van waterkeringen (16%).

Samenvattende conclusies (3/3)

Minder zorgen om nepnieuws sinds vorige meting

De houding van Nederlanders ten aanzien van nepnieuws is veranderd sinds de meting in het najaar van 2018. Minder Nederlanders (24%) maken zich (heel) veel zorgen om nepnieuws. Dit was 34% tijdens de meting in het najaar van 2018. Circa één op de 10 Nederlanders (11%) controleert altijd of het nieuws klopt. Ook dit percentage is significant lager ten opzichte van de vorige meting (18%). De herkenning van nepnieuws laat geen veranderingen zien ten opzichte van de vorige meting. 11% van de Nederlanders herkent nepnieuws altijd en 64% herkent nepnieuws soms. Deze meting is voor het eerst uitgevraagd wat de overheid tegen nepnieuws zou kunnen doen. Een kwalitatieve analyse van de spontaan gegeven antwoorden laat zien dat men vindt dat de overheid vooral meer kan doen op het gebied van voorlichting, controle en het nemen van (wettelijke maatregelen) tegen verspreiders van nepnieuws. Ook vindt een deel dat de overheid zo snel mogelijk moet reageren op nepnieuws en foutieve berichtgeving moet corrigeren.

Samenredzaamheid relatief hoog: zes op de tien Nederlanders voelen zich verplicht anderen te helpen bij een ramp

Het merendeel van de Nederlanders (63%) voelt zich verplicht om tijdens een ramp anderen te helpen en voor velen zit het ook in het karakter om dat te doen (eveneens 63%). Of men het daadwerkelijk doet, blijft toch de vraag: circa de helft van de Nederlanders verbindt wel voorwaarden aan acute hulp aan anderen. 50% helpt pas anderen als ze zeker zijn dat hun naasten veilig zijn, 47% helpt alleen als ze weten wat ze moeten doen en 42% helpt alleen als ze zelf geen gevaar meer lopen.

Resultaten

Zorgen van Nederlanders

Inschatting kans en effect

Veiligheidsbeleving op locatie

Voorzorgsmaatregelen algemeen

Voorzorgsmaatregelen en reactie per ramp

Informatiebehoefte

Vertrouwen in de overheid

Verwachtingen Nederlanders van de overheid

Nepnieuws

Sentiment na aanslag Utrecht

Verschillen naar achtergrondkenmerken

Morris Charts

Sparkline Charts

Easy Pie Charts

Line Chart

Opleving in zorgen over terrorisme na aanslag in Utrecht

- Terrorisme blijft het onderwerp waarover Nederlanders zich uit zichzelf de meeste zorgen maken. Voor de aanslag in Utrecht waren de zorgen over terrorisme iets afgenomen ten opzichte van eerdere metingen, maar de aanslag heeft vervolgens voor een opleving gezorgd. Voor de aanslag was terrorisme voor 41% een reden tot zorg, daarna is dat met 48% weer terug op het niveau van het najaar 2018 (49%).
- Op ruime afstand van terrorisme volgen klimaatverandering en milieurampen (16%), de openbare veiligheid (12%), spanningen tussen bevolkingsgroepen (9%) en (toename van) criminaliteit (8%) als gebeurtenissen met mogelijke invloed op de veiligheid in Nederland waarover men zich zorgen maakt.

Terrorisme blijft top drie van meest zorgwekkende gebeurtenissen aanvoeren, maar aanslag heeft geen significant effect

- Als Nederlanders op basis van een lijst met ramp- en crisistypen hun top drie moeten samenstellen van gebeurtenissen waarover zij zich het meeste zorgen maken, voert terrorisme eveneens het rijtje aan met 62%, op afstand gevolgd door zorgen om extremisme (29%) en spanningen tussen bevolkingsgroepen (eveneens 29%). Ook voor de aanslag in Utrecht was terrorisme al veiligheidszorg nr. 1 (met 58%).
- De aanslag in Utrecht heeft hier geen significant effect op: het aandeel Nederlanders dat terrorisme in zijn top drie plaatst bij de flitspeiling is niet significant hoger dan bij de basismeting van het voorjaar 2019 (62% vs. 58%). Ten opzichte van het najaar van 2018 (67%) is er wel sprake van een lichte daling.

Minder zorgen om eigen veiligheid bij terrorisme

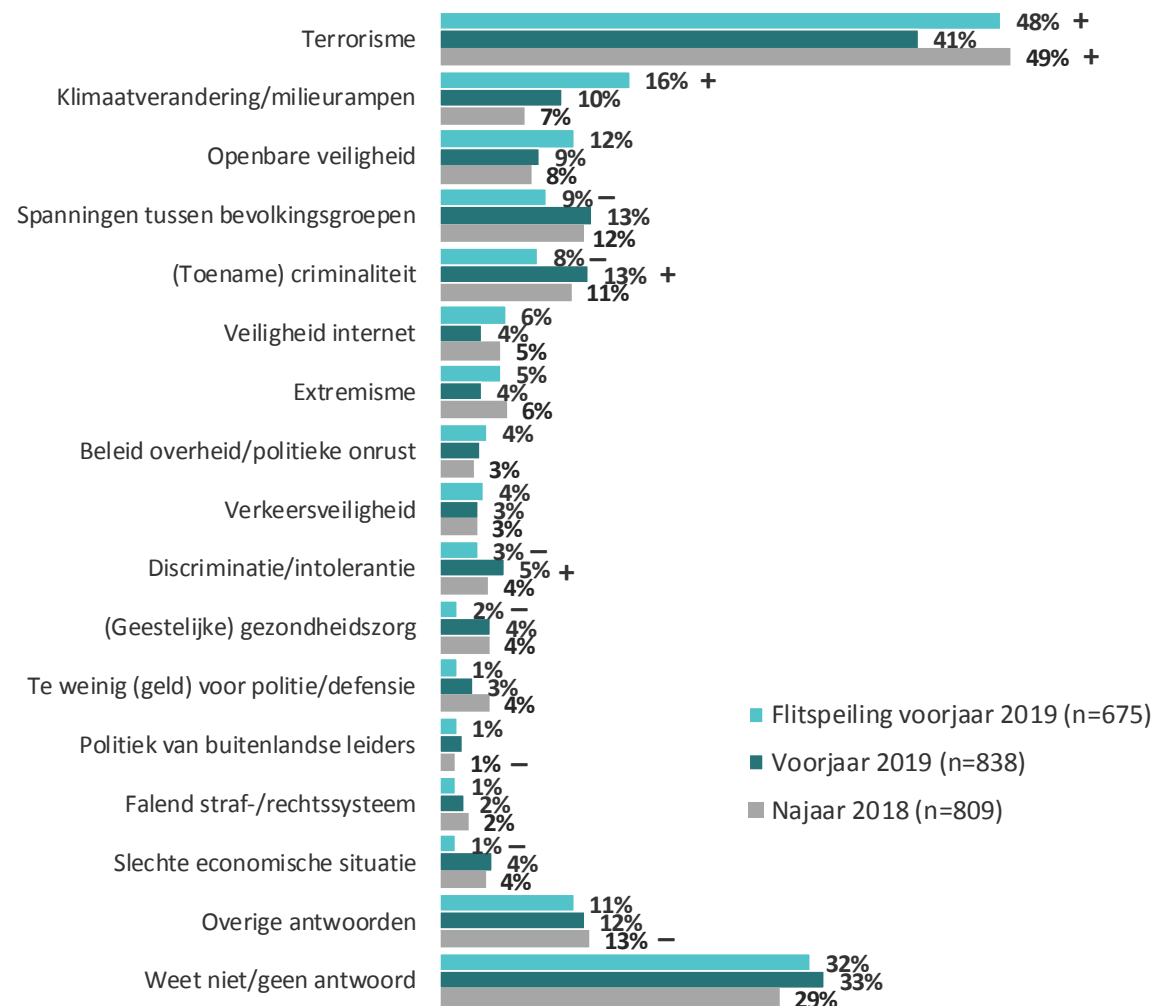
- Nederlanders maken zich minder zorgen om hun eigen veiligheid of die van hun gezin als het aankomt op terrorisme, ook na de aanslag in Utrecht. Momenteel maakt 34% zich heel veel zorgen om de eigen veiligheid, waar dat in het najaar nog 41% was. 23% maakt zich bij terrorisme geen of weinig zorgen om de eigen veiligheid (of die van het gezin).
- Ook voor extremisme geldt dat de zorgen om de eigen veiligheid gedaald zijn. In het najaar van 2018 maakte nog 20% zich daar (heel) veel zorgen om, in beide metingen in 2019 is dat nog 16%.
- Voor vrijwel alle andere mogelijke rampen en crises geldt dat Nederlanders verdeeld zijn over de impact die ze van de gebeurtenis verwachten op hun eigen veiligheid en die van hun gezin. Voor veel rampen geldt dat het aandeel dat zich (heel) veel zorgen maakt in dezelfde orde van grootte is als het deel dat zich geen zorgen maakt.

Grootste zorgen | Spontaan genoemd

Opleving over zorgen over terrorisme na aanslag in Utrecht, weer terug op het niveau van najaar 2018

Wanneer je denkt aan gebeurtenissen met een mogelijke invloed op de veiligheid in Nederland, waarover maak je je dan zorgen?
(Basis – allen)

Voorjaar 2018	Najaar 2017	Voorjaar 2017
36%	40% -	47%
5%	9%	6%
8%	25%	23%
12%	13%	12%
12%	25%	23%
7%	4%	2%
5%	4%	8%
*	*	*
2%	5%	3%
4%	6%	16%
*	*	*
5%	5%	4%
5%	5%	10%
2%	13%	0%
5%	4%	4%
24%	16%	18%
33%	24%	22%

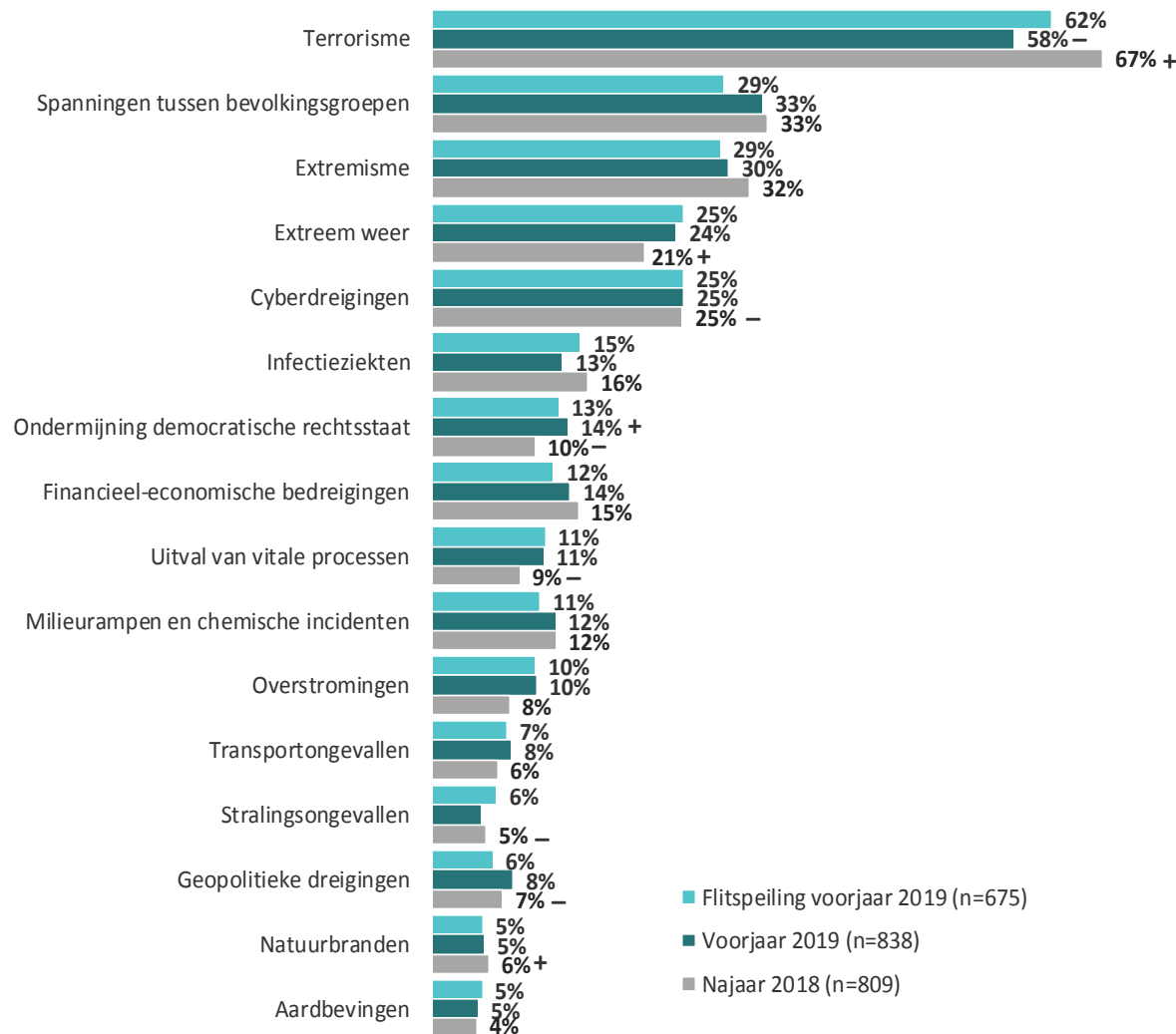
Dit betreft een open vraag waar men zelf antwoorden kon invullen. Die zijn naderhand gecodeerd.

Top drie grootste zorgen | Geholpen

Terrorisme blijft met afstand de gebeurtenis die Nederlanders het meeste zorgen baart, voor en na aanslag in Utrecht

Kun je maximaal drie gebeurtenissen in onderstaande lijst aangeven waar jij je de meeste zorgen over maakt? (Basis – allen)

Over de volgende vijf rampen maakt minder dan één op de tien Nederlanders zich zorgen (tijdens de basismeting en de flitspeiling):

- Aardbevingen
- Natuurbranden
- Geopolitieke dreigingen
- Stralingsongevallen
- Transportongevallen

Voorjaar 2018	Najaar 2017	Voorjaar 2017
55% -	64%	67%
33%	33% -	47%
28% -	34% -	39%
16%	16%	12%
31%	28% +	22%
18%	15%	12%
14%	11%	14%
16%	13%	13%
14% +	9%	8%
14%	15%	12%
8%	7%	8%
5%	6%	5%
9%	9%	6%
11%	12%	12%
2%	2%	2%
3%	3%	3%

Zorgen over persoonlijke veiligheid

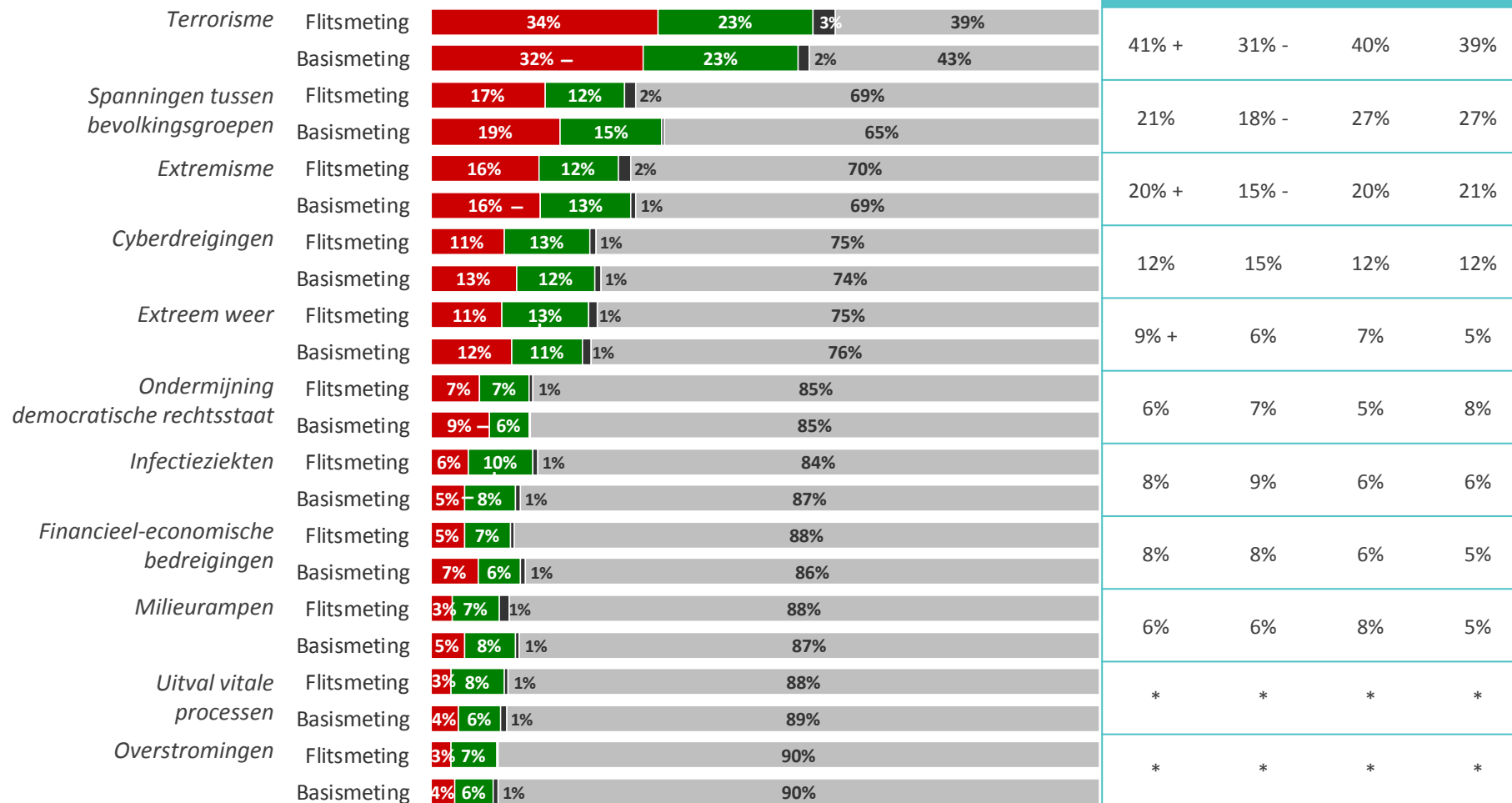

Zorgen om eigen veiligheid na terroristische daad gedaald, ook na aanslag in Utrecht

In welke mate maak je je momenteel zorgen over de veiligheid van jezelf en je gezin als gevolg van onderstaande gebeurtenis(sen)?
(Basis – allen)

Er zijn vijf gebeurtenissen waarover minder dan 1 op de 10 Nederlanders zich veel zorgen maken (zie pagina 10). Over deze vijf gebeurtenissen worden in deze rapportage geen uitspraken gedaan, omdat de n bij deze gebeurtenissen te laag is om er betrouwbare uitspraken over te doen.

* Voor deze gebeurtenissen was de n in eerdere metingen te laag om betrouwbare uitspraken te doen, dus is hiervoor geen vergelijking met eerdere metingen mogelijk.

■ Veel/heel veel zorgen

■ Helemaal geen zorgen/weinig zorgen

■ Weet niet

■ Ramp staat niet in top drie zorgen

Resultaten

Zorgen van Nederlanders

Inschatting kans en effect

Veiligheidsbeleving op locatie

Voorzorgsmaatregelen algemeen

Voorzorgsmaatregelen en reactie per ramp

Informatiebehoefte

Vertrouwen in de overheid

Verwachtingen Nederlanders van de overheid

Nepnieuws

Sentiment na aanslag Utrecht

Verschillen naar achtergrondkenmerken

Morris Charts

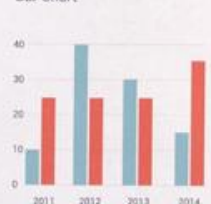
Line Chart

Area Chart

Bar Chart

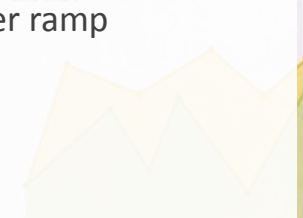

Donut Chart

Sparkline Charts

Line Chart

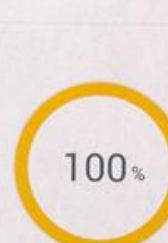
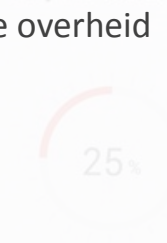
Bar Chart

Pie Chart

Easy Pie Charts

Sales Orders

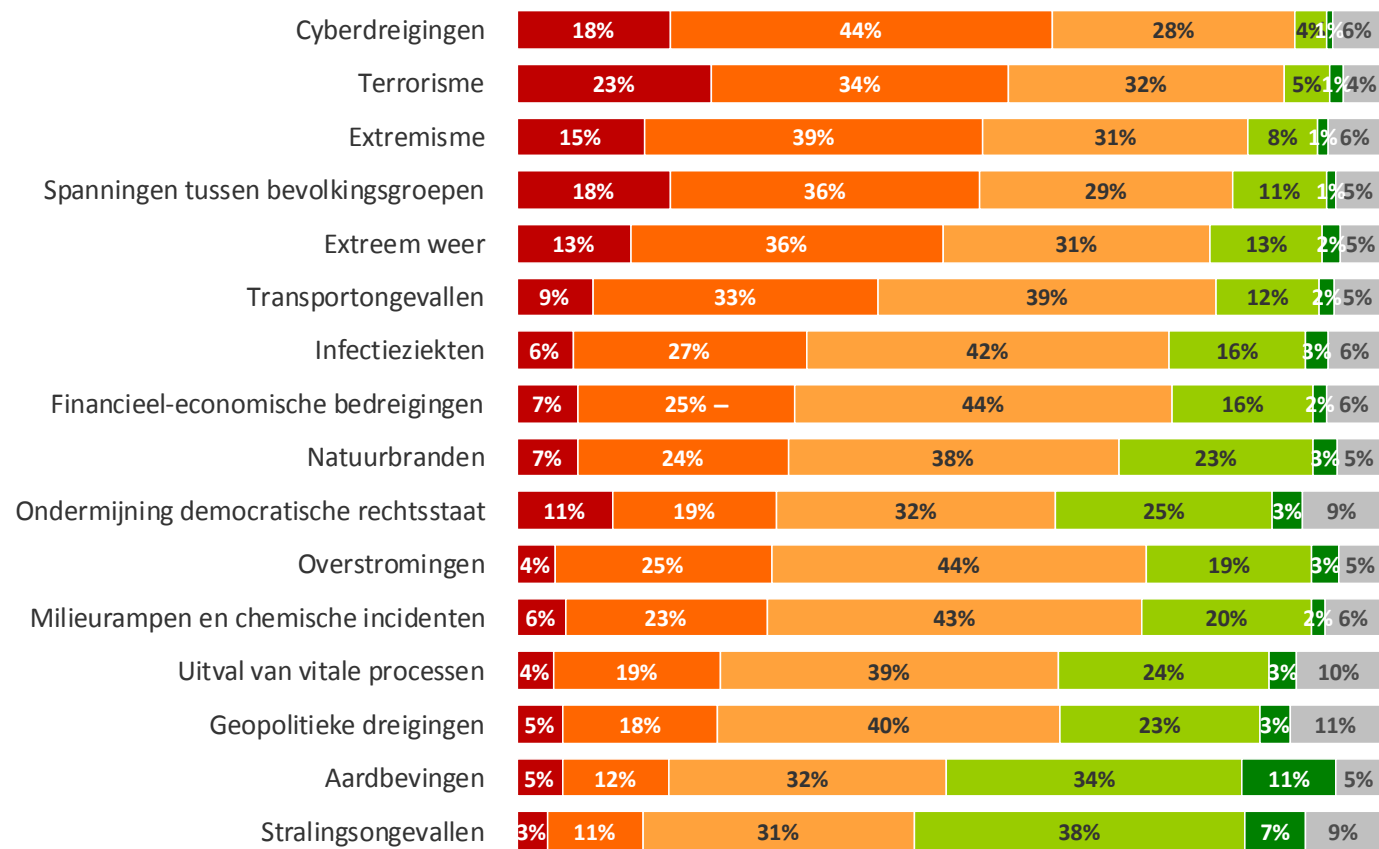
Waarschijnlijkheid van rampen en crises

Minder kans op terrorisme en extremisme, meer kans op extreem weer volgens Nederlanders zelf

- Nederlanders schatten de kans het grootst in dat er in Nederland cyberdreigingen zullen plaatsvinden (62% (zeer) waarschijnlijk).
- Ook acht een meerderheid daden van terrorisme (57%), extremisme (54%) en spanningen tussen bevolkingsgroepen (54%) (zeer) waarschijnlijk.
- Tussen voorjaar 2019 en najaar 2018 is te zien dat Nederlanders de kans op terrorisme en extremisme, infectieziekten en natuurbranden minder groot zijn gaan achten, en de kans op extreem weer juist groter.
- Tussen de spoedmeting en voorjaarsmeting van 2019 zien we op het vlak van terrorisme geen verschillen (57% vs. 55%).

Kun je bij iedere gebeurtenis aangeven hoe groot je de kans inschat dat deze in Nederland plaats zal vinden? (Basis - allen flitspeiling, n=675)

% (zeer) waarschijnlijk				
Voorjaar 2019	Najaar 2018	Voorjaar 2018	Najaar 2017	Voorjaar 2017
64%	66%	69% +	64%	62%
55% -	63% +	50% -	58%	61%
52% -	57% +	48% -	55%	58%
56%	56%	56%	56% -	65%
53% +	46%	43%	44% +	34%
41%	45%	41%	43%	41%
32% -	37%	37%	36%	34%
38%	37%	38%	37% +	31%
31% -	37% +	27% +	20%	26%
34%	30%	29%	27%	29%
28%	30%	32%	31%	29%
29%	26%	28%	28%	29%
21% -	26%	26%	23%	22%
23%	24%	24%	27% +	22%
17%	15% -	20% +	10% -	14%
12%	15%	16%	18% +	13%

■ Zeer waarschijnlijk ■ Waarschijnlijk ■ Enigszins waarschijnlijk ■ Onwaarschijnlijk ■ Zeer onwaarschijnlijk ■ Weet niet/geen mening

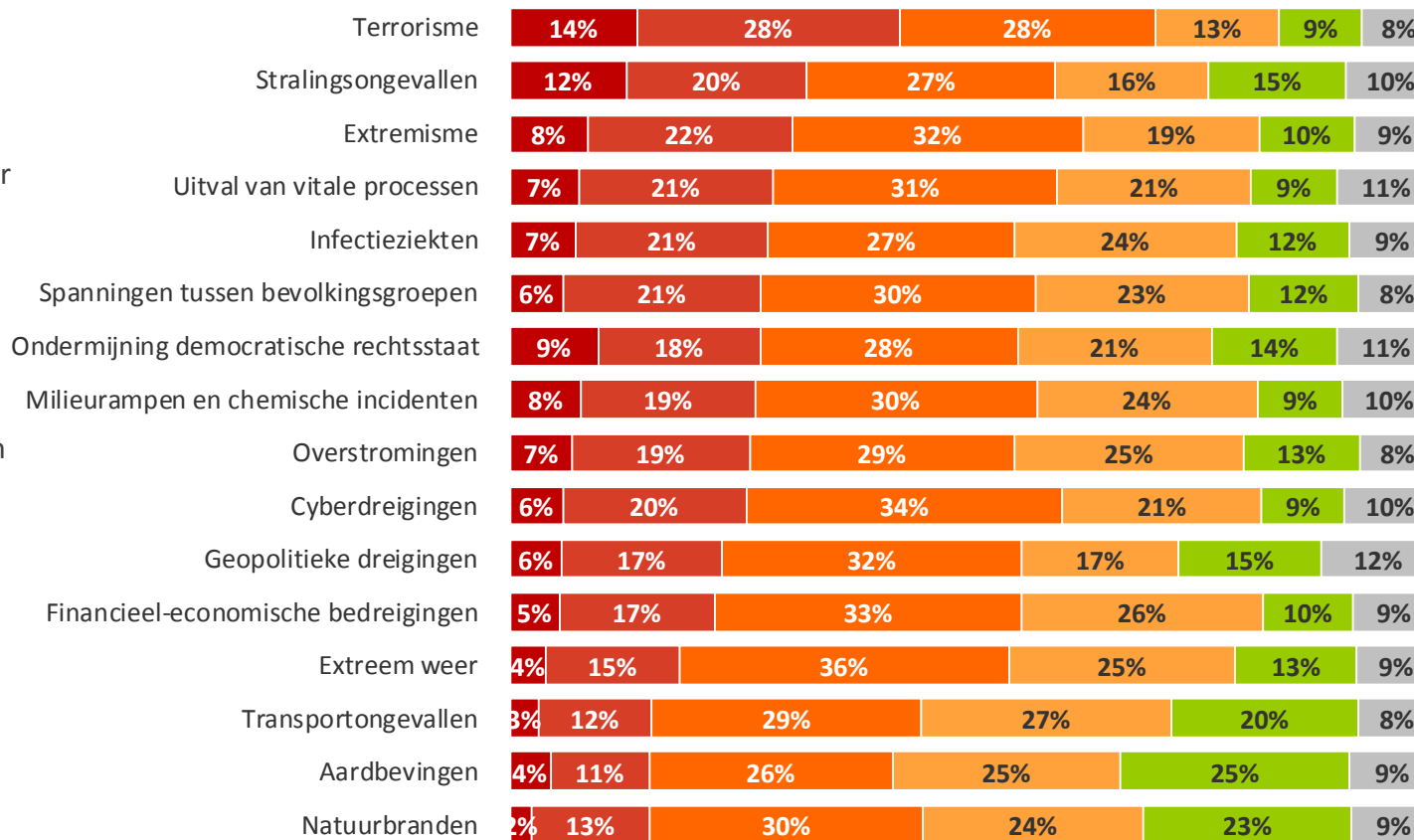
Perceptie van de gevolgen

Nederlanders verwachten dat de gevolgen voor de samenleving het grootst zullen zijn bij terrorisme

- Nederlanders denken dat de gevolgen van terrorisme de grootste impact zullen hebben op de Nederlandse samenleving. 42% denkt dat de gevolgen van terrorisme zeer ernstig of zelfs catastrofaal zullen zijn. Dat is vergelijkbaar met de verwachte impact tijdens voorjaarsmeting van 2019 (43%).
- De gevolgen van natuurverschijnselen, zoals natuurbranden (15% zeer ernstig of catastrofaal) en aardbevingen (15% zeer ernstig of catastrofaal), schat men het minst ernstig in.
- In vergelijking met de vorige meting zijn er geen gebeurtenissen waarvan de ernst van de verwachte consequenties volgens Nederlanders zijn toe- of afgenomen.

Als de onderstaande gebeurtenis zich voor zou doen, hoe ernstig zouden dan volgens jou de gevolgen voor de Nederlandse samenleving zijn?
(Basis - allen flitspeiling, n=675)

■ Catastrofaal ■ Zeer ernstig ■ Ernstig ■ Aanzienlijk ■ Beperkt ■ Weet niet/geen mening

	% zeer ernstig of catastrofaal				
	Voorjaar 2019	Najaar 2018	Voorjaar 2018	Najaar 2017	Voorjaar 2017
Terrorisme	43%	47% +	39% -	47%	47%
Stralingsongevallen	32%	33% +	28% -	35%	30%
Extremisme	32%	32%	33%	37% +	31%
Uitval van vitale processen	30%	31%	27%	29%	33%
Infectieziekten	28%	30% +	26%	28%	24%
Spanningen tussen bevolkingsgroepen	30%	30%	29%	32%	26%
Ondermijning democratische rechtsstaat	26%	29%	30% -	35% +	29%
Milieurampen en chemische incidenten	28%	28%	24%	27%	23%
Overstromingen	24%	27% +	23%	25%	25%
Cyberdreigingen	28%	27%	24%	28%	29%
Geopolitieke dreigingen	25%	25%	22%	25% +	22%
Financieel-economische bedreigingen	20%	24%	21%	22%	21%
Extreem weer	19%	20%	15%	18% +	15%
Transportongevallen	14%	16%	14%	17% +	13%
Aardbevingen	17%	16%	15%	15%	14%
Natuurbranden	15%	15% +	10%	15%	11%

Terrorisme en extremisme bovengemiddeld waarschijnlijk en impactvol, aardbevingen minst waarschijnlijk en minst impactvol

- Wanneer we kijken naar de combinatie van de inschatting van de kans per ramp en een inschatting van de gevolgen van die ramp dan zien we dat vooral terrorisme relatief impactvol en waarschijnlijk is volgens de Nederlandse bevolking.
- Net als bij de vorige meting zijn cyberdreigingen het meest waarschijnlijk. Stralingsongevallen acht men het minst waarschijnlijk.
- Over aardbevingen maakt men zich het minst zorgen: men acht de kans die die plaatsvinden het kleinst en men schat de gevolgen ervan het laagst in (maar alsnog minstens aanzienlijk).
- De matrix geeft in grote lijnen hetzelfde beeld weer als bij de vorige meting (in het najaar van 2018).

Resultaten

Zorgen van Nederlanders

Inschatting kans en effect

Veiligheidsbeleving op locatie

Voorzorgsmaatregelen algemeen

Voorzorgsmaatregelen en reactie per ramp

Informatiebehoefte

Vertrouwen in de overheid

Verwachtingen Nederlanders van de overheid

Nepnieuws

Sentiment na aanslag Utrecht

Verschillen naar achtergrondkenmerken

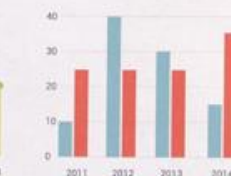
Morris Charts

Line Chart

Area Chart

Bar Chart

Donut Chart

Sparkline Charts

Line Chart

Bar Chart

Pie Chart

Easy Pie Charts

Line Chart

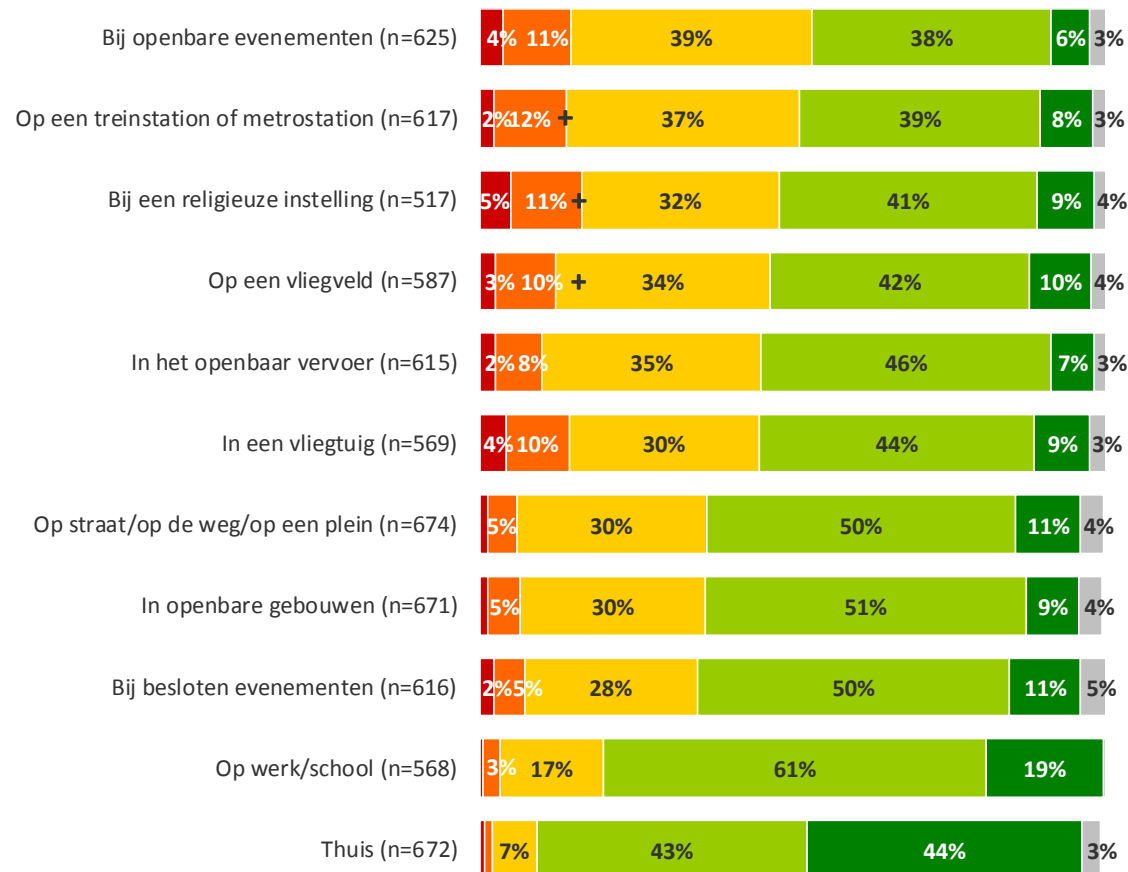
Gevoel van veiligheid per locatie

Nederlanders voelen zich het minst veilig bij openbare evenementen; geen veranderingen ten opzichte van voorjaar 2018

- Net als in eerdere metingen vinden Nederlanders openbare evenementen de minst veilige locaties. Tijdens de spoedmeting voelt 15% van degenen die weleens op een openbaar evenement komen, zich daar niet veilig, en dat is vergelijkbaar met de voorjaarsmeting (13%).
- Tijdens de basismeting in het voorjaar waren een aantal locaties toegenomen qua gevoel van veiligheid, zoals een trein- of metrostation, een vliegveld, het OV, de openbare ruimte en openbare gebouwen. Voor een aantal locaties geldt dat die daling (deels) weer teniet is gedaan ten tijde van de spoedmeting, zoals op trein- en metrostations (10% onveilig in voorjaar, 14% bij spoedmeting), religieuze instellingen (12% vs. 16%) en op vliegvelden (9% vs. 13%).
- De tramaanslag heeft niet veel gevolgen gehad voor het gevoel van onveiligheid in het OV zelf. Dat lag in het najaar van 2018 op 13%, in het voorjaar van 2019 op 8% (daling) en bij de spoedmeting op 10%.

Kun je per locatie aangeven hoe veilig je je daar voelt?
(Basis: komt op locatie (flitspeiling))

Percentages van 1% zijn niet in de grafiek opgenomen, omwille van de leesbaarheid

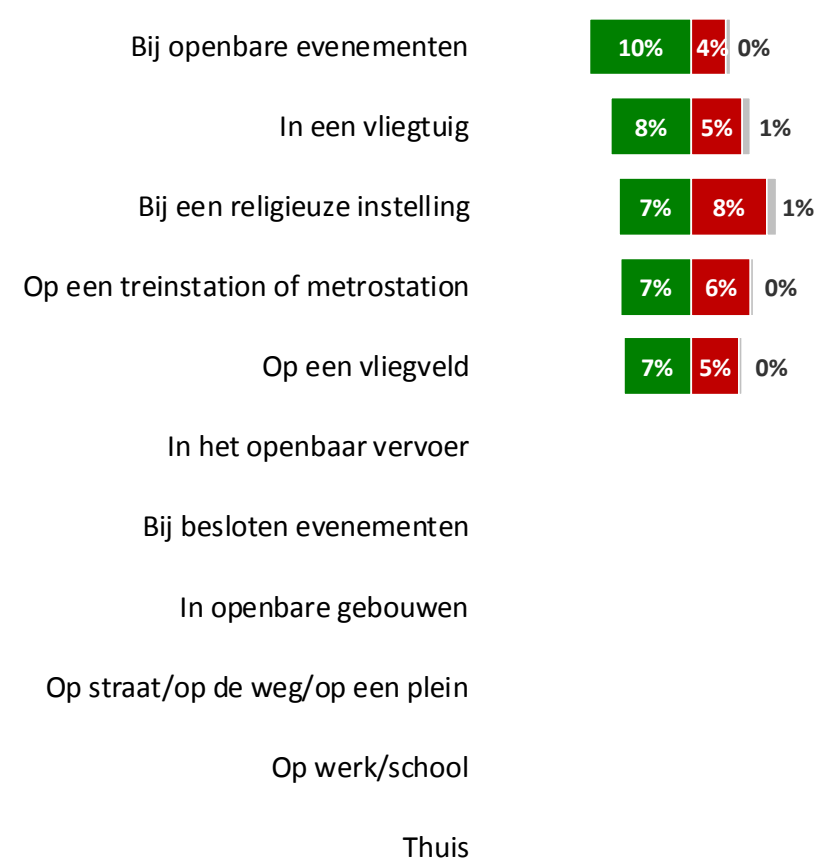
% (zeer) onveilig				
Voorjaar 2019	Najaar 2018	Voorjaar 2018	Najaar 2017	Voorjaar 2017
13% -	17%	16%	18% +	14%
10% -	15%	13%	16%	13%
12%	15%	12% -	16%	16%
9% -	15%	13%	14%	14%
8% -	13%	14%	16%	10%
12%	11%	12%	13%	16%
5% -	8%	7%	8%	6%
4% -	7%	7%	8%	8%
6%	6%	7%	8%	7%
2%	4%	4%	4%	3%
1%	2%	1%	2%	1%

■ Zeer onveilig ■ Onveilig ■ Niet veilig, maar ook niet onveilig ■ Veilig ■ Zeer veilig ■ Weet niet/geen mening

Eén op de tien Nederlanders gaat minder naar de locaties waar zij zich minder veilig voelen

- 10% tot 20% van de Nederlanders voelt zich op bepaalde locaties (zeer) onveilig (zie vorige pagina). Dat betreft vooral openbare evenementen, vliegtuigen, religieuze instellingen en trein- en metrostations.
- Voor ongeveer één op de tien Nederlanders die zich weleens op die locaties bevindt is dat aanleiding om ook minder op die locaties te komen.
- Bij openbare evenementen komt dit het vaakst voor: 10% van de mensen die daar weleens komen, zegt dat het feit dat ze zich er niet veilig voelen er voor gezorgd heeft dat ze er ook minder naartoe gaan.
- Tussen de voorjaarsmeting van 2019 en de spoedmeting zijn er geen verschillen in de mate waarin men zich op onveilige plekken begeeft.

Heeft dit gevoel ervoor gezorgd dat je daar minder aanwezig bent? (Basis - komt op locatie (flitspeiling))

% Voelt zich daar niet onveilig	% Ja Voorjaar 2019	% Ja Najaar 2018	% Ja Voorjaar 2018	% Ja Najaar 2017	% Ja Voorjaar 2017
85%	9%	8%	10%	13%	11%
86%	8%	9%	8%	8%	10%
84%	7%	9%	8%	10%	8%
86%	6%	9%	7%	9%	7%
87%	*	9%	7%	10%	9%
90%		13%	7%	9%	6%
93%		*	*	*	*
94%		*	*	*	*
94%		*	*	*	*
96%		*	*	*	*
97%		*	*	*	*

■ Ja ■ Nee ■ Weet niet/geen mening

* Aantal respondenten aan wie de vraag is voorgelegd is lager dan n = 80.

Resultaten

Zorgen van Nederlanders

Inschatting kans en effect

Veiligheidsbeleving op locatie

Voorzorgsmaatregelen algemeen

Voorzorgsmaatregelen en reactie per ramp

Informatiebehoefte

Vertrouwen in de overheid

Verwachtingen Nederlanders van de overheid

Nepnieuws

Sentiment na aanslag Utrecht

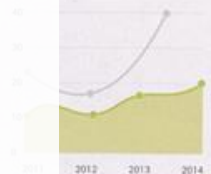
Verschillen naar achtergrondkenmerken

Morris Charts

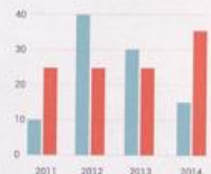
Line Chart

Area Chart

Bar Chart

Donut Chart

Line Chart

Bar Chart

Pie Chart

Easy Pie Charts

Line Chart

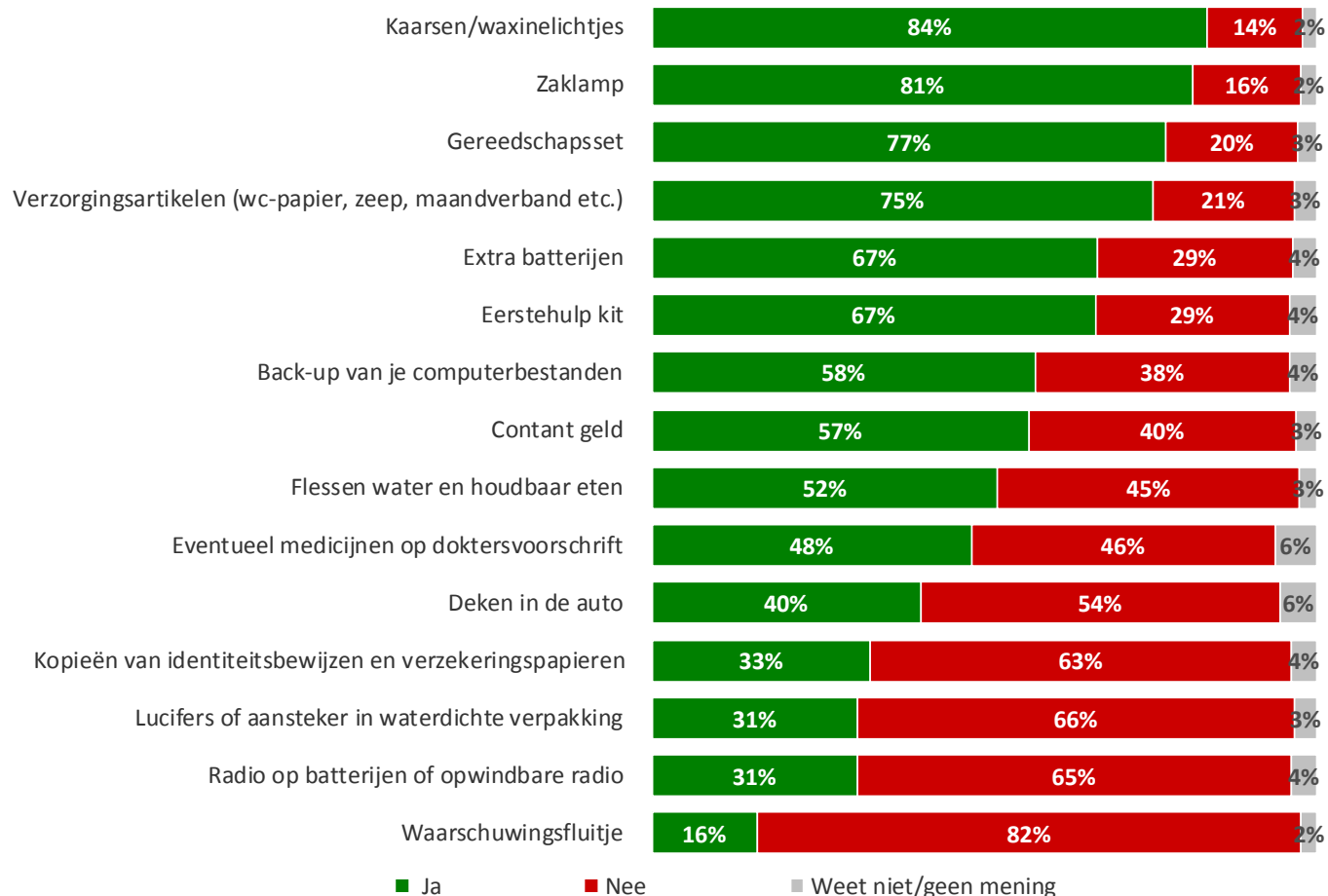

Vorbereidingen op rampen en crises

Meeste Nederlanders hebben kaarsen, zaklamp, verzorgingsartikelen en een gereedschapsset in huis

- Mocht zich een ramp of crisis voordoen, dan zijn Nederlanders redelijk goed voorbereid. Minstens twee derde van de Nederlanders heeft kaarsen, een zaklamp, gereedschap, verzorgingsartikelen en extra batterijen in huis.
- Nog eens ruim de helft heeft eveneens een eerste hulpkit, back-up van zijn/haar computerbestanden, contant geld, medicijnen en flessen water en houdbaar eten in huis.
- Artikelen die men veelal enkel in geval van een ramp nodig heeft, heeft een minderheid in huis, zoals een radio die werkt als de stroom is uitgevallen, lucifers of een aansteker in een waterdichte verpakking en een waarschuwingsfluitje.

Kun je aangeven of je het volgende in bezit hebt voor het geval zich een ramp of crisis voordoet?
(Basis - allen, n=809)

	% Ja		
	Najaar 2018	Voorjaar 2018	Najaar 2017
Kaarsen/waxinelichtjes	84%	84%	83%
Zaklamp	81%	82%	82%
Gereedschapsset	75%	75%	73%
Verzorgingsartikelen (wc-papier, zeep, maandverband etc.)	77%	75%	74%
Extra batterijen	67%	68%	63%
Eerste hulp kit	67%	66%	62%
Back-up van je computerbestanden	58%	56%	57%
Contant geld	57%	55%	52%
Flessen water en houdbaar eten	48%	52%	49%
Eventueel medicijnen op doktersvoorschrift	52%	51%	48%
Deken in de auto	40%	45%	41%
Kopieën van identiteitsbewijzen en verzekeringspapieren	33%	29%	30%
Lucifers of aansteker in waterdichte verpakking	31%	31%	27%
Radio op batterijen of opwindbare radio	31%	32% +	24%
Waarschuwingfluitje	16%	15%	11%

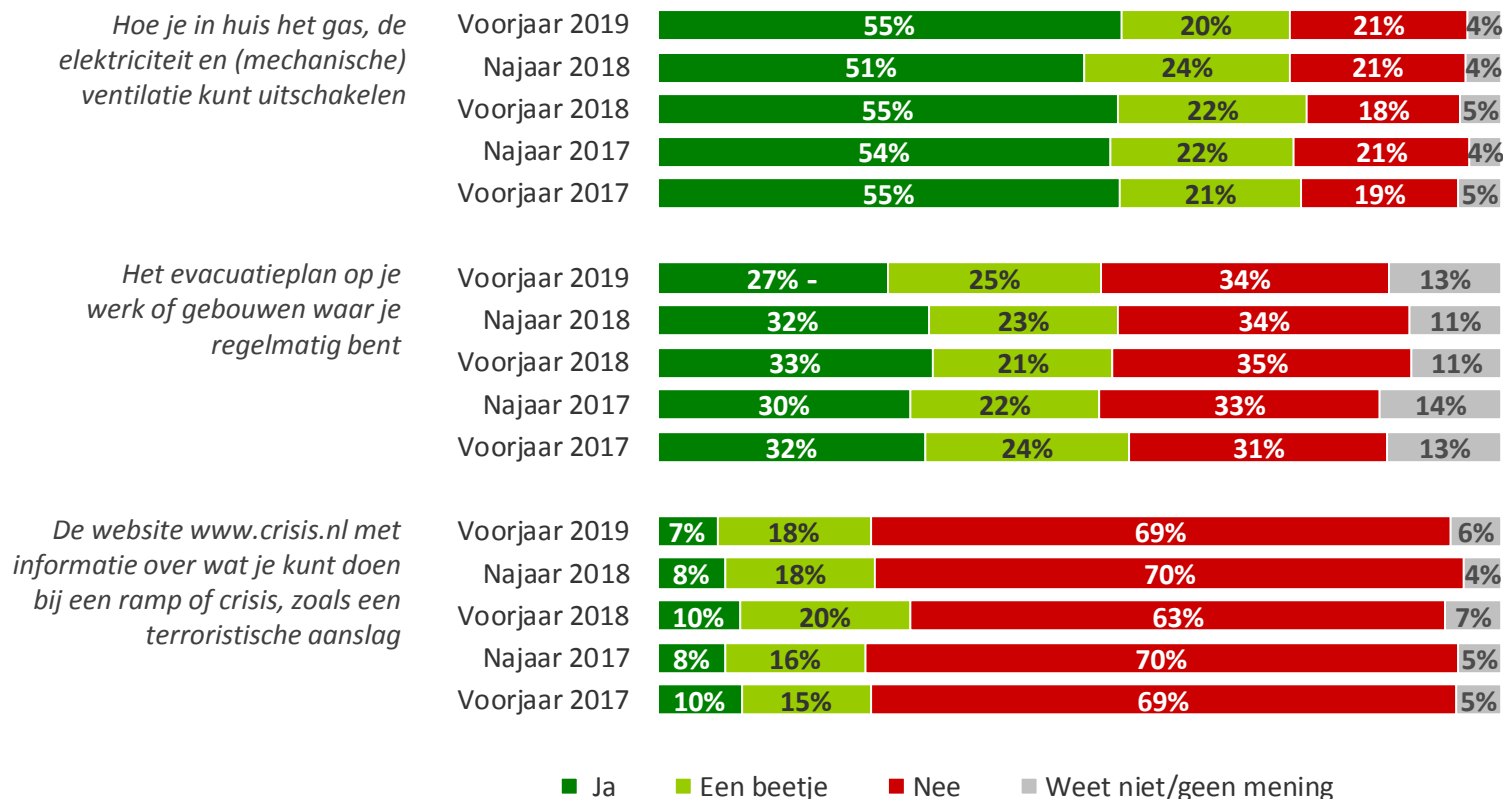
Bekendheid evacuatieplan en website crisis.nl

Drie kwart van de Nederlanders weet hoe zij thuis hun gas, elektra en ventilatie kunnen afsluiten

- Net als bij de vorige meting is circa de helft van de Nederlanders (55%) ervan op de hoogte hoe zij in huis het gas, de elektriciteit en de (mechanische) ventilatie kunnen uitschakelen.
- Ruim een kwart (27%) is bekend met het evacuatieplan op werk of andere gebouwen waar ze regelmatig zijn. Dat is minder dan tijdens de vorige meting in het najaar van 2018 (32%). Een derde van de Nederlanders (34%) zegt dit evacuatieplan niet te kennen.
- De website crisis.nl (van de NCTV) is niet zo bekend. Bijna zeven op de tien Nederlanders (69%) zeggen de website niet te kennen. Een vijfde (18%) kent hem een beetje en 7% goed.

Kun je aangeven of je bekend bent met het volgende?

(Basis – allen, n=838)

Resultaten

Zorgen van Nederlanders

Inschatting kans en effect

Veiligheidsbeleving op locatie

Vorzorgsmaatregelen algemeen

Vorzorgsmaatregelen en reactie per ramp

Informatiebehoefte

Vertrouwen in de overheid

Verwachtingen Nederlanders van de overheid

Nepnieuws

Sentiment na aanslag Utrecht

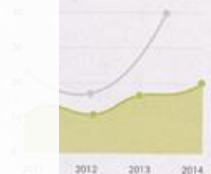
Verschillen naar achtergrondkenmerken

Morris Charts

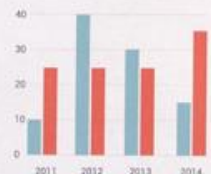
Line Chart

Area Chart

Bar Chart

Donut Chart

Sparkline Charts

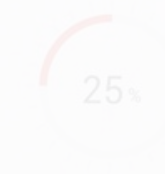
Bar Chart

Pie Chart

Easy Pie Charts

Line Chart with legend: Sales (red dot), Orders (green dot)

Nederlanders naar eigen zeggen het best voorbereid op cyberdreigingen, door beveiliging van de eigen computer

- Een grote meerderheid van de Nederlanders is niet voorbereid op de verschillende rampen en crises die onderdeel vormen van de Risico- en Crisisbarometer. Dat varieert van 70% die niet voorbereid is op een cyberdreiging, tot 99% die niet voorbereid is op milieurampen en chemische incidenten. Op cyberdreigingen is men daarmee het meest voorbereid, meestal door beveiliging van de eigen computer (middels een firewall of antivirusbeveiliging) (17%).
- Een meerderheid van de Nederlanders weet eveneens niet wat te doen als een ramp of crisis zich voordoet. Men weet het best wat te doen als er een overstroming plaatsvindt (37%). De meeste mensen zouden in dat geval buitenshuis vluchten (13%), naar een hoger gelegen plek. In geval van een uitbraak van infectieziekten weet men het minst vaak wat te doen. In dat geval zou 20% weten hoe te handelen, en het vaakst zou men dan infectiegebieden vermijden om besmetting te voorkomen (6%).

Dit betroffen open vragen waar men zelf antwoorden kon invullen. Die zijn naderhand gecodeerd. Er zijn vijf gebeurtenissen waarover minder dan 1 op de 10 Nederlanders zich veel zorgen maakt (zie pagina 10): natuurbranden, aardbevingen, stralingsongevallen, transportongevallen en geopolitieke dreigingen. Over deze vijf gebeurtenissen worden hier geen uitspraken gedaan, omdat de n bij deze gebeurtenissen te laag is om er betrouwbare uitspraken over te doen.

Vorbereidingen en reactie Overstromingen

Hoe heb je jezelf voorbereid?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde maatregelen:

"Flessen water en pakken rijst op voorraad"

	Voorjaar 2019 (n=87)	Najaar 2018 (n=62)	Voorjaar 2018 (n=63)	Najaar 2017 (n=55)	Voorjaar 2017 (n=64)
Voedselvoorraad- en watervoorraad	4%	-	-	-	-
Overlevingspakket	3%	-	-	-	-
Veilige plek opzoeken	1%	-	-	-	-
Woon boven zeeniveau	5%	-	-	-	-
Overige antwoorden	7%	-	-	-	-
Weet niet/geen antwoord	85%	-	-	-	-

In eerdere metingen maakte minder dan één op de tien Nederlanders zich zorgen om overstromingen, waardoor over die metingen geen betrouwbare uitspraken gedaan kunnen. Vergelijking met eerdere metingen is daardoor niet mogelijk.

Wat zou je doen als deze ramp of crisis zich zou voordoen?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde reacties:

"Zo snel mogelijk naar zolder/ dak gaan"

	Voorjaar 2019 (n=87)	Najaar 2018 (n=62)	Voorjaar 2018 (n=63)	Najaar 2017 (n=55)	Voorjaar 2017 (n=64)
Binnenshuis hoge plaats opzoeken	5%	-	-	-	-
Buitenshuis vluchten	13%	-	-	-	-
Voedsel- en watervoorraad	2%	-	-	-	-
Overlevingspakket	2%	-	-	-	-
Het nieuws volgen	1%	-	-	-	-
Overige antwoorden	17%	-	-	-	-
Weet niet/geen antwoord	63%	-	-	-	-

Vorbereidingen en reactie

Extreem weer

Hoe heb je jezelf voorbereid?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde maatregelen:

“Strooizout, sneeuwschuiver, rolluiken voor extreme hitte en genoeg drinken altijd in huis”

	Voorjaar 2019 (n=204)	Najaar 2018 (n=171)	Voorjaar 2018 (n=129)	Najaar 2017 (n=125)	Voorjaar 2017 (n=101)
Overlevingspakket	2%	1% -	4%	2%	5%
Veilige plek opzoeken	0% -	3%	7%	5%	5%
Voedsel- en watervoorraad	6%	3%	2%	4%	2%
Zorgen dat de woning stormbestendig is	6%	3%	*	*	*
Overige antwoorden	3% -	7%	10%	8%	5%
Ik ben hier niet op voorbereid	86%	86%	83%	88%	85%

* Categorie nieuw toegevoegd in najaar 2018.

Wat zou je doen als deze ramp of crisis zich zou voordoen?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde reacties:

“Op de waarschuwingen letten. Naar de kelder gaan en schuilen, niet op straat begeven”

	Voorjaar 2019 (n=204)	Najaar 2018 (n=171)	Voorjaar 2018 (n=129)	Najaar 2017 (n=125)	Voorjaar 2017 (n=101)
Veilige plek in huis opzoeken	14%	13%	16%	17%	21%
Nieuws volgen	5%	4%	2%	1%	4%
Voedsel- en watervoorraad	4%	6%	6%	8%	8%
Woning beschermen tegen extreem weer	4% -	11% +	6%	5%	11%
Vluchten/evacueren	3%	3%	2%	12% +	4%
Overige antwoorden	15% +	4% -	13%	8%	12%
Weet niet/geen antwoord	64%	72%	66%	65%	56%

Vorbereidingen en reactie

Milieurampen en chemische incidenten

Hoe heb je jezelf voorbereid?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde maatregelen:

“Geen chemische producten gebruiken”

	Voorjaar 2019 (n=103)	Najaar 2018 (n=100)	Voorjaar 2018 (n=114)	Najaar 2017 (n=120)	Voorjaar 2017 (n=99)
Overlevingspakket	0%	2%	4%	4%	1%
Voedsel- en watervoorraad	0% -	5%	3%	3%	1%
Overige antwoorden	1%	2%	5%	2%	2%
Ik ben hier niet op voorbereid	99%	94%	91%	93%	98%

Wat zou je doen als deze ramp of crisis zich zou voordoen?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde reacties:

“Ramen en deuren sluiten, ventilatie uit, rampenzender aan. Eventueel vluchten naar veiliger oorden”

	Voorjaar 2019 (n=103)	Najaar 2018 (n=100)	Voorjaar 2018 (n=114)	Najaar 2017 (n=120)	Voorjaar 2017 (n=99)
Binnen blijven	9%	11%	8%	9%	11%
Ramen en deuren dicht	11%	11%	6%	10%	14%
Nieuws volgen	13%	17% +	8%	11%	7%
Luisteren naar instructies	3% -	13% +	3%	8%	6%
Vluchten/evacueren	7%	6%	6%	9%	4%
Overlevingspakket	0%	1%	1%	5% +	0%
Voedsel- en watervoorraad	2%	2%	2%	5% +	0%
Overige antwoorden	4%	5%	11%	4%	6%
Weet niet/geen antwoord	65%	66%	68%	71%	71%

Vorbereidingen en reactie Infectieziekten

Hoe heb je jezelf voorbereid?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde maatregelen:

“Goed handen wassen en proberen zo gezond mogelijk te leven”

	Voorjaar 2019 (n=109)	Najaar 2018 (n=126)	Voorjaar 2018 (n=153)	Najaar 2017 (n=118)	Voorjaar 2017 (n=99)
Gezond leven	5%	7%	8%	7%	7%
Zorgen voor een schone omgeving	2% -	8%	3%	3%	6%
Inenten	5%	7%	3%	4%	4%
Overige antwoorden	5%	4%	9%	7%	5%
Ik ben hier niet op voorbereid	84%	78%	83%	85%	85%

Wat zou je doen als deze ramp of crisis zich zou voordoen?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde reacties:

“Meewerken aan onderzoek en behandeling, mensen behandelen en voorlichting geven”

	Voorjaar 2019 (n=109)	Najaar 2018 (n=126)	Voorjaar 2018 (n=153)	Najaar 2017 (n=118)	Voorjaar 2017 (n=99)
Arts raadplegen	4%	8%	7%	6%	8%
Extra aandacht voor hygiëne	0% -	7%	4%	7%	7%
Voorkomen van besmetting/infectiegebieden vermijden	6% -	19% +	10%	16%	17%
Alert blijven/oplettten	1%	5%	1%	6%	8%
Inenten	0% -	4% +	1%	3%	2%
Nieuws/berichtgeving overheid volgen	4%	6%	6%	8%	0%
Overige antwoorden	7%	8%	9%	6%	6%
Weet niet/geen antwoord	80% +	62%	69%	66%	65%

Vorbereidingen en reactie Uitval van vitale processen

Hoe heb je jezelf voorbereid?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde maatregelen:

"Ik heb eten en drinken voor ongeveer een week in huis, een radio op batterijen en kaarsen + aansteker in huis"

	Voorjaar 2019 (n=93)	Najaar 2018 (n=71)	Voorjaar 2018 (n=114)	Najaar 2017 (n=72)	Voorjaar 2017 (n=61)
Voedselvoorraad – en watervoorraad	15%	-	10%	-	-
Vervanging/reserve apparatuur	9%	-	6%	-	-
Overlevingspakket	8%	-	9%	-	-
Overige antwoorden	6%	-	3%	-	-
Weet niet/geen antwoord	75%	-	84%	-	-

In enkele eerdere metingen maakte minder dan één op de tien Nederlanders zich zorgen om overstromingen, waardoor over die metingen geen betrouwbare uitspraken gedaan kunnen. Vergelijking met eerdere metingen is daardoor niet mogelijk.

Wat zou je doen als deze ramp of crisis zich zou voordoen?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde reacties:

"Snel hamsteren bij de supermarkt"

	Voorjaar 2019 (n=93)	Najaar 2018 (n=71)	Voorjaar 2018 (n=114)	Najaar 2017 (n=72)	Voorjaar 2017 (n=61)
Nieuws volgen	1%	-	3%	-	-
Overlevingspakket	7%	-	7%	-	-
Voedselvoorraad- en watervoorraad	15%	-	9%	-	-
Vluchten/evacueren	1%	-	1%	-	-
Rustig blijven/afwachten	3%	-	4%	-	-
Overige antwoorden	16%	-	12%	-	-
Weet niet/geen antwoord	67%	-	72%	-	-

Vorbereidingen en reactie Cyberdreigingen

Hoe heb je jezelf voorbereid?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde maatregelen:

“Speciale software, versleuteling en papieren versies”

	Voorjaar 2019 (n=210)	Najaar 2018 (n=202)	Voorjaar 2018 (n=257)	Najaar 2017 (n=227)	Voorjaar 2017 (n=183)
Antivirussoftware/firewall/ beveiliging	17% -	27% +	18%	27% +	17%
Wijzigen wachtwoorden	2% -	7% +	4%	4%	3%
Back-up	4%	4%	3%	5%	6%
Voorzichtig zijn/oppassen op internet	8%	9%	3% -	10%	11%
Overige antwoorden	6%	7%	11% +	7%	5%
Ik ben hier niet op voorbereid	70%	63%	71%	62%	72%

Wat zou je doen als deze ramp of crisis zich zou voordoen?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde reacties:

“Mijn online gegevens proberen te verwijderen”

	Voorjaar 2019 (n=210)	Najaar 2018 (n=202)	Voorjaar 2018 (n=257)	Najaar 2017 (n=227)	Voorjaar 2017 (n=183)
Computer uitschakelen	6%	9%	9%	4% -	10%
Computer beveiligen	3% -	12% +	4% -	10%	8%
Wachtwoorden aanpassen	2%	3%	1%	2%	4%
Afwachten	1%	0%	2%	2%	4%
Weinig/geen gebruik maken van digitale middelen	6%	6% +	2%	5%	5%
Melding maken	2%	4%	2%	4%	4%
Nieuws/berichtgeving overheid volgen	2%	4%	3%	3%	0%
Overige antwoorden	15% +	6%	3%	7%	5%
Weet niet/geen antwoord	73%	70%	80%	73%	71%

Vorbereidingen en reactie

Spanningen tussen bevolkingsgroepen

Hoe heb je jezelf voorbereid?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde maatregelen:

"Ik probeer zoveel als mogelijk met mensen te praten om vooroordelen te bespreken en te ontkrachten. Geef het goede voorbeeld door sociaal naar elkaar te zijn"

	Voorjaar 2019 (n=276)	Najaar 2018 (n=271)	Voorjaar 2018 (n=278)	Najaar 2017 (n=264)	Voorjaar 2017 (n=386)
Dialogoog aangaan	1%	1%	3%	1%	2%
Op afstand blijven/niet opzoeken	2%	2%	4%	2%	3%
Het nieuws volgen/op de hoogte blijven	1%	0%	1%	0%	1%
Tolerant opstellen	3%	5%	3%	3%	4%
Overige antwoorden	5%	4%	5%	4%	3%
Ik ben hier niet op voorbereid	89%	89%	86%	91%	89%

Wat zou je doen als deze ramp of crisis zich zou voordoen?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde reacties:

"Ik blijf er buiten. Maar zal wel in gesprek proberen te blijven"

	Voorjaar 2019 (n=276)	Najaar 2018 (n=271)	Voorjaar 2018 (n=278)	Najaar 2017 (n=264)	Voorjaar 2017 (n=386)
Niet mee bemoeien	5%	5%	5%	11%	10%
Dialogoog aangaan	5%	4%	2% -	7%	5%
Contact vermijden	7%	4%	4%	6%	7%
Veilige plek opzoeken	1% -	4%	4%	6%	4%
Tolerant opstellen	1%	3%	4%	5%	4%
Verdedigen/beschermen	3%	3%	3%	3%	2%
Overige antwoorden	11% +	5%	11%	2%	3%
Weet niet/geen antwoord	71%	77%	71%	69%	72%

Vorbereidingen en reactie

Ondermijning democratische rechtsstaat

Hoe heb je jezelf voorbereid?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde maatregelen:

“Probeer politiek tot keuze te dwingen, laat een stem horen”

	Voorjaar 2019 (n=114)	Najaar 2018 (n=83)	Voorjaar 2018 (n=114)	Najaar 2017 (n=87)	Voorjaar 2017 (n=112)
Stemmen	4%	3%	5%	1%	3%
Discussiëren	5%	4%	1%	1%	2%
Het nieuws volgen/op de hoogte blijven	1% -	8%	8% +	2%	1%
Overige antwoorden	7%	7%	11%	10%	3%
Ik ben hier niet op voorbereid	85%	85%	82%	88%	90%

Wat zou je doen als deze ramp of crisis zich zou voordoen?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde reacties:

“Participeren in activiteiten die deze ondermijning tegengaan”

	Voorjaar 2019 (n=114)	Najaar 2018 (n=83)	Voorjaar 2018 (n=114)	Najaar 2017 (n=87)	Voorjaar 2017 (n=112)
Demonstreren/protesteren	11%	5%	7%	5%	12%
Vertrekken uit Nederland	5%	2%	3%	1%	5%
Nieuws volgen	4%	3%	2%	4%	5%
Stem laten horen/dialog aangaan	6%	5%	3%	7%	7%
Afwachten/rustig blijven	1%	4%	4%	11% +	0%
Overige antwoorden	11%	6% -	16%	4%	8%
Weet niet/geen antwoord	66% -	79%	68%	75%	71%

Vorbereidingen en reactie

Terrorisme

Hoe heb je jezelf voorbereid?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde maatregelen:

“Vooral niet op drukke plaatsen komen”

	Voorjaar 2019 (n=486)	Najaar 2018 (n=540)	Voorjaar 2018 (n=459)	Najaar 2017 (n=518)	Voorjaar 2017 (n=543)
Drukke plaatsen vermijden	4%	2%	3%	3%	2%
Alert blijven/opletten	2%	3%	3%	4%	4%
Valt niets tegen te doen	2%	3%	3%	2%	3%
Het nieuws volgen	0%	0%	0%	0%	1%
Overige antwoorden	2%	2%	5% +	3%	3%
Ik ben hier niet op voorbereid	90%	90%	88%	90%	91%

Wat zou je doen als deze ramp of crisis zich zou voordoen?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde reacties:

“Politie inschakelen en veilig binnen blijven”

	Voorjaar 2019 (n=486)	Najaar 2018 (n=540)	Voorjaar 2018 (n=459)	Najaar 2017 (n=518)	Voorjaar 2017 (n=543)
Veilige plek opzoeken	12%	14%	12%	10%	10%
Hulp aanbieden	2%	2%	4%	3%	4%
Drukke plekken vermijden	2%	2%	2%	4%	4%
Vertrekken uit Nederland	0%	1%	1%	1%	1%
Rustig blijven	1%	3%	0% -	3%	3%
Het nieuws volgen	1%	2%	3%	2%	2%
Familie beschermen/ in veiligheid brengen	2%	3% +	1% -	3%	3%
Dreiging voorkomen/uitschakelen	1% -	3%	2%	3%	2%
Instructies/aanwijzingen volgen	1%	2%	2%	1%	2%
Overige antwoorden	8% +	3% -	9%	6%	5%
Weet niet/geen antwoord	75%	73%	73%	72%	74%

Vorbereidingen en reactie

Extremisme

Hoe heb je jezelf voorbereid?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde maatregelen:

“Waakzaam zijn en blijven”

	Voorjaar 2019 (n=248)	Najaar 2018 (n=256)	Voorjaar 2018 (n=232)	Najaar 2017 (n=273)	Voorjaar 2017 (n=317)
Alert blijven/oplettend	2%	3%	1%	2%	1%
Drukke plaatsen vermijden	1%	0%	0%	1%	2%
Het nieuws volgen/op de hoogte blijven	1%	1%	0%	1%	2%
Valt niets tegen te doen	2%	2%	1%	1%	1%
Niet provoceren/niet mee bemoeien	1%	2%	1%	2%	2%
Overige antwoorden	4%	3%	7% +	3%	2%
Ik ben hier niet op voorbereid	89%	90%	90%	92%	92%

Wat zou je doen als deze ramp of crisis zich zou voordoen?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde reacties:

“Afzijdig houden en helpen waar nodig”

	Voorjaar 2019 (n=248)	Najaar 2018 (n=256)	Voorjaar 2018 (n=232)	Najaar 2017 (n=273)	Voorjaar 2017 (n=317)
Gevaarlijke plekken vermijden	2%	2%	3%	5%	4%
Veilige plek opzoeken	8%	7%	8%	6%	5%
Gesprek aangaan	1%	3%	0%	3%	2%
Rustig blijven	4%	5%	2%	5%	2%
Beschermen/verdedigen	3%	2%	3%	3%	4%
Melding maken	0% -	4% +	2%	3%	2%
Het nieuws volgen	4%	2%	0%	0%	0%
Overige antwoorden	6%	4%	7%	5%	5%
Weet niet/geen antwoord	76%	76%	76%	78%	79%

Vorbereidingen en reactie

Financieel-economische dreigingen

Hoe heb je jezelf voorbereid?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde maatregelen:

“Door voldoende reserves achter de hand te hebben en eventueel Nederland te verlaten”

	Voorjaar 2019 (n=116)	Najaar 2018 (n=118)	Voorjaar 2018 (n=135)	Najaar 2017 (n=107)	Voorjaar 2017 (n=104)
Spaargeld op de bank	12% -	18%	17%	18%	20%
Contant geld in huis hebben	3%	1%	0%	2%	4%
Spreaden van vermogen	1%	2%	0%	2%	3%
Voedsel- en watervoorraad	0%	0%	0%	0%	2%
Overige antwoorden	10%	13%	15%	10%	13%
Ik ben hier niet op voorbereid	74%	69%	71%	74%	66%

Wat zou je doen als deze ramp of crisis zich zou voordoen?

(Basis - gebeurtenis in top drie zorgen)

Genoemde reacties:

“Leven van spaargeld en verdere bezuinigingen doorvoeren”

	Voorjaar 2019 (n=116)	Najaar 2018 (n=118)	Voorjaar 2018 (n=135)	Najaar 2017 (n=107)	Voorjaar 2017 (n=104)
Geld opnemen	5%	7%	1%	4%	5%
Geld besparen	8% +	3%	3%	6%	5%
Financiële buffer hebben	3%	7%	2%	12% +	3%
Doorgaan met leven	1%	5%	1%	3%	6%
Overige antwoorden	11%	9%	22%	7%	10%
Weet niet/geen antwoord	74%	74%	72%	77%	74%

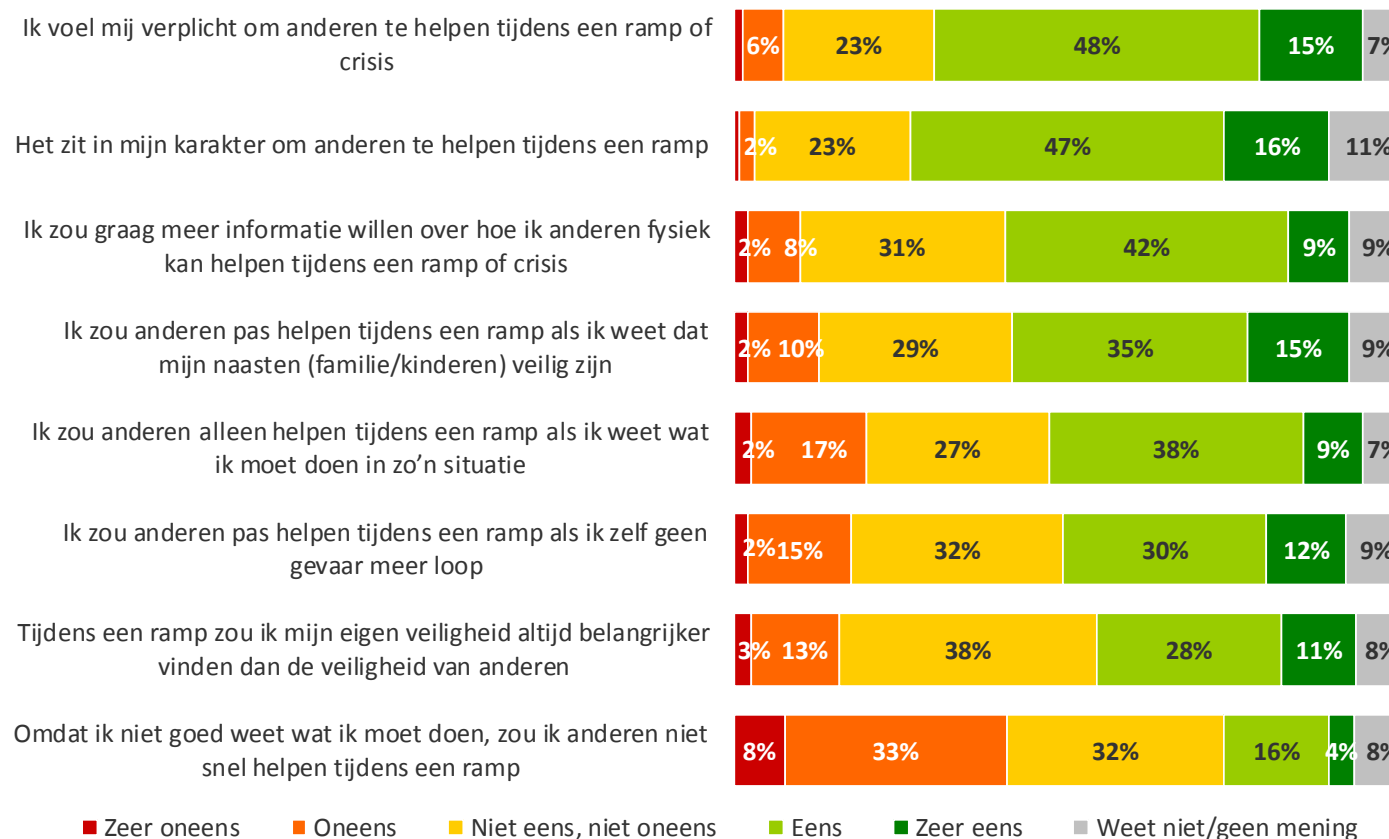
Ruim zes op de tien Nederlanders voelen zich verplicht anderen te helpen tijdens een ramp of crisis

- Nederlanders zijn naar eigen zeggen redelijk ‘samenredzaam’ tijdens rampen of crises. 63% zegt zich verplicht te voelen anderen te helpen als zich een ramp of crisis voordoet. Een even groot aandeel zegt dat het in hun karakter zit anderen in nood te helpen (63%).
- Circa de helft van de Nederlanders verbindt wel voorwaarden aan het daadwerkelijke helpen. 50% zou anderen pas helpen als ze weten dat hun eigen naasten veilig zijn, en 47% helpt pas als ze weten wat ze moeten doen.
- Vier op de tien Nederlanders (42%) helpen pas anderen als ze zelf geen gevaar meer lopen. In lijn daarmee geeft 39% aan hun eigen veiligheid altijd belangrijker te vinden dan die van anderen.
- Een vijfde van de Nederlanders (20%) zou twijfelen om hulp te bieden bij een ramp, omdat ze niet goed weten wat te doen. Daarnaast zou de helft van de Nederlanders (51%) graag meer informatie hebben over hoe ze anderen kunnen helpen in geval van een crisis of ramp.

Deze vraag is voor het eerst gesteld in de voorjaarsmeting 2019.

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen?

(Basis - allen, n=838)

Percentages van 1% zijn niet in de grafiek opgenomen, omwille van de leesbaarheid

Resultaten

Zorgen van Nederlanders

Inschatting kans en effect

Veiligheidsbeleving op locatie

Voorzorgsmaatregelen algemeen

Voorzorgsmaatregelen en reactie per ramp

Informatiebehoefte

Vertrouwen in de overheid

Verwachtingen Nederlanders van de overheid

Nepnieuws

Sentiment na aanslag Utrecht

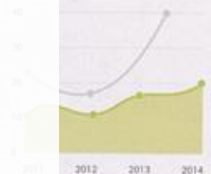
Verschillen naar achtergrondkenmerken

Morris Charts

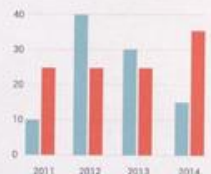
Line Chart

Area Chart

Bar Chart

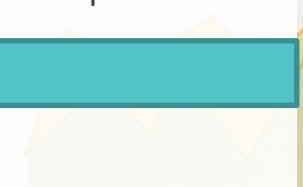

Donut Chart

Sparkline Charts

Line Chart

Bar Chart

Pie Chart

Easy Pie Charts

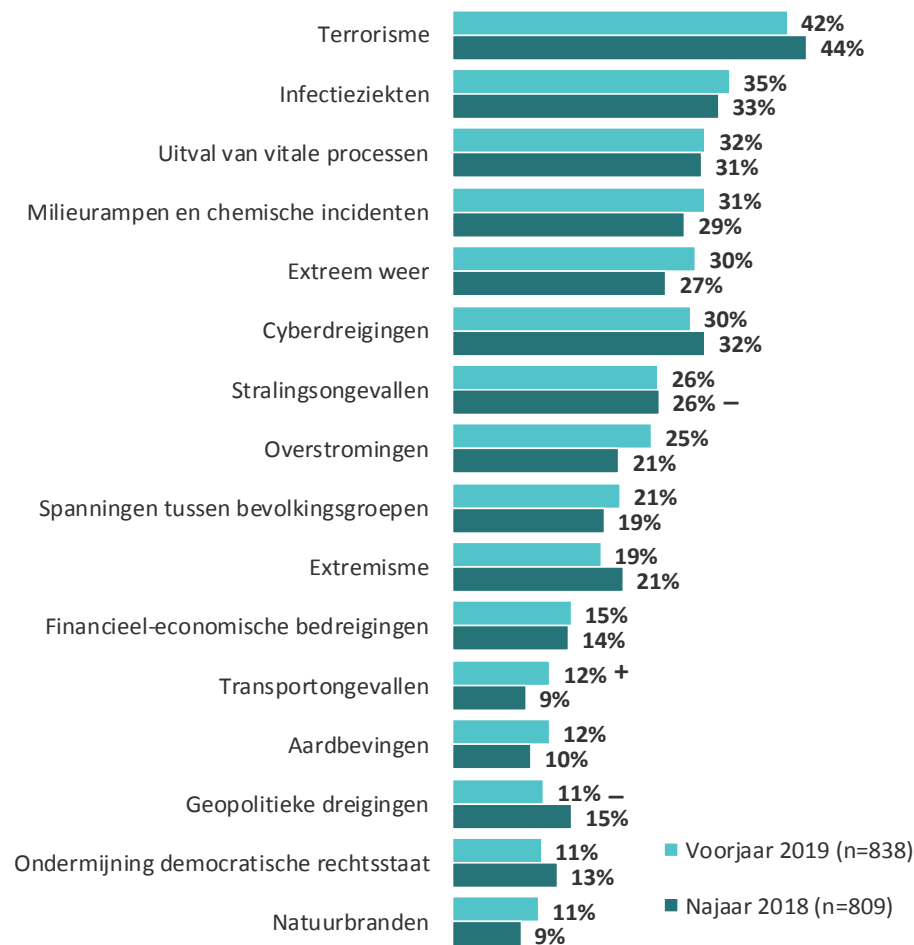
Line Chart with legend: Sales (red dot), Orders (green dot)

Informatiebehoefte over potentiële rampen en crises verschilt nauwelijks van vorige meting

- Ten opzichte van de vorige meting is de informatiebehoefte van Nederlanders min of meer gelijk gebleven. Terrorisme is het onderwerp waar de grootste groep iets over zou willen weten (42%).
- Ook naar informatie over wat te doen bij een uitbraak van infectieziekten (35%), uitval van vitale processen (32%) en milieurampen (31%) is relatief veel behoefte.
- Ten opzichte van de vorige meting wil de Nederlandse bevolking alleen meer informatie ontvangen over hoe te handelen bij transportongevallen (12% vs. 9%). Over hoe te handelen bij geopolitieke dreigingen hoeft men juist minder vaak wat weten (11% vs. 15%).
- De manier waarop men geïnformeerd wil worden verschilt nauwelijks van eerdere metingen. Over de meest prangende onderwerpen, zoals terrorisme, infectieziekten, uitval van vitale processen en milieurampen wil men het liefst actief door de overheid geïnformeerd worden.
 - *Zie tabel op de volgende pagina*

Over welke gebeurtenissen je meer zou willen weten over hoe te handelen als de gebeurtenis zich voordoet? (Basis - allen)

	Voorjaar 2018 (n = 831)	Najaar 2017 (n = 805)
	41%	44%
	34%	31%
	31%	30%
	34%	34%
	24%	23%
	31%	29%
	32%	31%
	20%	21%
	19%	19%
	18%	22%
	15%	16%
	11%	11%
	12%	11%
	15%	14%
	15%	12%
	7%	9%

Informatievoorziening: passief of actief

Hoe wil je geïnformeerd worden door de overheid over wat te doen bij...

(Basis – allen)

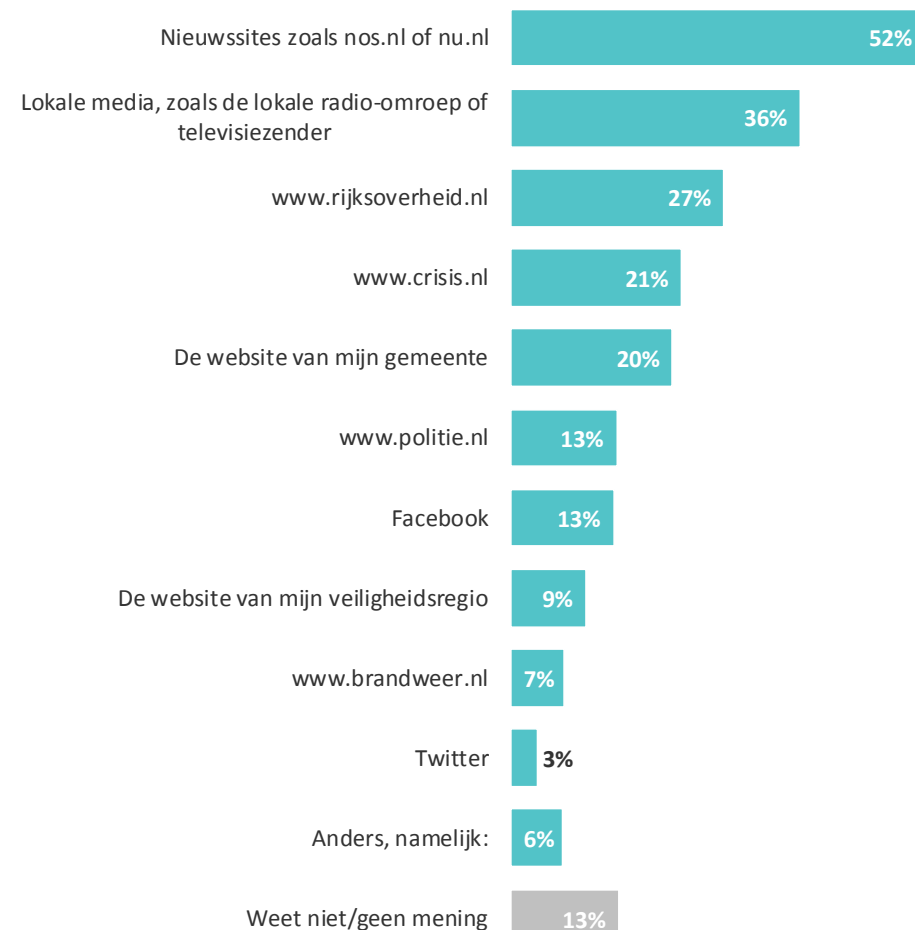
	De overheid moet iedereen ongevraagd informeren				Ik wil de informatie snel kunnen vinden als ik daar naar zoek				Weet niet/geen mening				Wil niet meer informatie over het onderwerp			
	Voorjaar 2019	Najaar 2018	Voorjaar 2018	Najaar 2017	Voorjaar 2019	Najaar 2018	Voorjaar 2018	Najaar 2017	Voorjaar 2019	Najaar 2018	Voorjaar 2018	Najaar 2017	Voorjaar 2019	Najaar 2018	Voorjaar 2018	Najaar 2017
Terrorisme	25%	28%	25%	25%	20%	22%	19%	19%	3%	3%	2%	2%	58%	56%	59%	59%
Infectieziekten	22%	22%	23%	23%	19%	16%	16%	16%	1%	2%	1%	1%	65%	67%	66%	66%
Milieurampen en chemische incidenten	30%	20%	22%	22%	17%	13%	16%	16%	1%	1%	1%	1%	69%	71% +	66%	66%
Uitval van vitale processen	20%	20%	22%	22%	18%	15%	14%	14%	1%	1%	1%	1%	68%	69%	69%	69%
Cyberdreigingen	17%	19%	19%	19%	17%	17%	15%	15%	1%	2%	1%	1%	70%	69%	70%	70%
Stralingsongevallen	18%	16% -	23%	23%	13%	13%	14%	14%	1%	2%	1%	1%	74%	74% +	68%	68%
Extreem weer	16%	16%	13%	13%	17%	13%	13%	13%	2%	2%	2%	2%	70%	73%	76%	76%
Extremisme	11%	14%	11%	11%	10%	11%	10%	10%	1%	1%	1%	1%	81%	79%	82%	82%
Overstromingen	13%	13%	12%	12%	14%	10%	11%	11%	2%	2%	1%	1%	75%	79%	80%	80%
Spanningen tussen bevolkingsgroepen	12%	11%	11%	11%	10%	10%	10%	10%	1%	1%	1%	1%	79%	81%	81%	81%
Geopolitieke dreigingen	7%	9%	9%	9%	7%	8%	8%	8%	1%	0% -	1%	1%	89% +	85%	85%	85%
Ondermijning democratische rechtsstaat	7%	7%	9%	9%	6%	7%	7%	7%	1%	1%	1%	1%	89%	87%	85%	85%
Financieel-economische bedreigingen	8%	7%	8%	8%	8%	9%	8%	8%	1%	1%	1%	1%	85%	86%	85%	85%
Aardbevingen	8%	6%	7%	7%	6%	5%	6%	6%	1%	1%	0%	0%	89%	90%	88%	88%
Transportongevallen	8%	*	7%	7%	7%	*	6%	6%	0%	*	0%	0%	88% -	91%	89%	89%
Natuurbranden	7%	*	*	*	6%	*	*	*	0%	*	*	*		*	*	*

* Aantal respondenten dat geïnformeerd wil worden is lager dan n = 80.

Helft van de Nederlanders zou bij ramp of crisis in eerste instantie informatie op nieuwssites zoeken

- In geval van een ramp of crisis zou circa de helft van de Nederlanders (52%) in eerste instantie op nieuwswebsites (zoals nu.nl of nos.nl) kijken voor informatie. Dat is daarmee het belangrijkste kanaal.
- Ruim een derde (36%) raadpleegt eerst de lokale media, een kwart (27%) de website van de Rijksoverheid.
- Een op de vijf Nederlanders (21%) zou de website van de NCTV zelf, crisis.nl, raadplegen voor informatie. Daarmee is dat kanaal ongeveer even relevant als gemeentewebsites (20%).

Op welke plek(ken) zou je als eerste informatie zoeken bij een ramp of crisis? (Basis - allen)

Deze vraag is voor het eerst gesteld in het voorjaar van 2019.

Resultaten

Zorgen van Nederlanders

Inschatting kans en effect

Veiligheidsbeleving op locatie

Voorzorgsmaatregelen algemeen

Voorzorgsmaatregelen en reactie per ramp

Informatiebehoefte

Vertrouwen in de overheid

Verwachtingen Nederlanders van de overheid

Nepnieuws

Sentiment na aanslag Utrecht

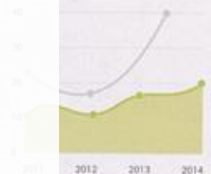
Verschillen naar achtergrondkenmerken

Morris Charts

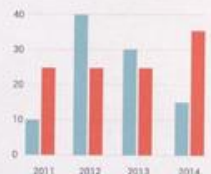
Line Chart

Area Chart

Bar Chart

Donut Chart

Sparkline Charts

Line Chart

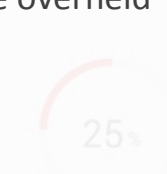
Bar Chart

Pie Chart

Easy Pie Charts

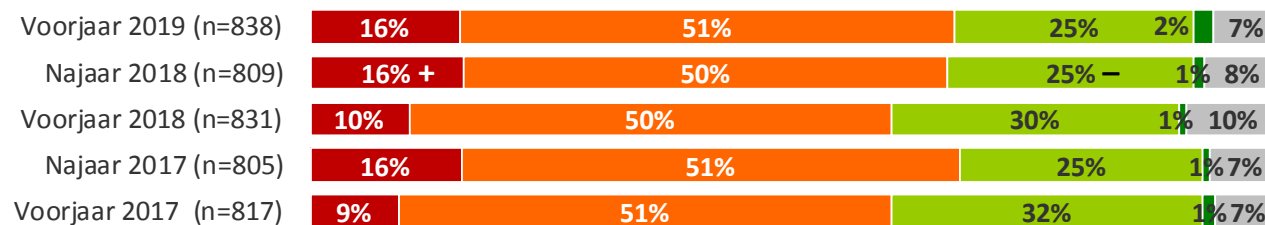
Line Chart with legend: Sales (red dot), Orders (green dot)

Vertrouwen op hetzelfde niveau als in najaar 2018

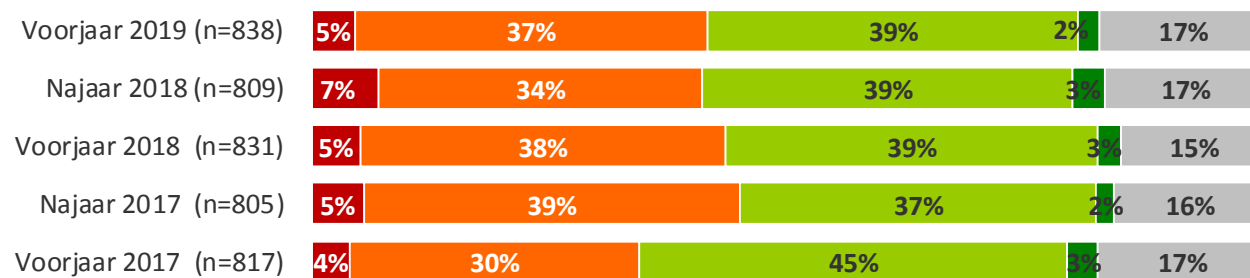
- Het algemene vertrouwen in de overheid is gelijk gebleven ten opzichte van de vorige meting, in het najaar van 2018.
- Net als bij de vorige meting(en) heeft circa de helft van de Nederlanders weinig vertrouwen in de overheid (51%) en 16% helemaal geen vertrouwen. Een kwart van de Nederlanders (27%) heeft wel (heel) veel vertrouwen.
- Met het vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid in geval van een ramp of crisis is het beter gesteld. Desalniettemin heeft ook daar een minderheid van de Nederlanders (heel) veel vertrouwen in (41%). Een even groot aandeel (42%) heeft er geen of weinig vertrouwen in.

Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de overheid? (Basis - allen)

■ Helemaal geen vertrouwen
 ■ Weinig vertrouwen
 ■ Veel vertrouwen
■ Heel veel vertrouwen
 ■ Weet niet/geen mening

Hoeveel vertrouwen heb je in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis? (Basis - allen)

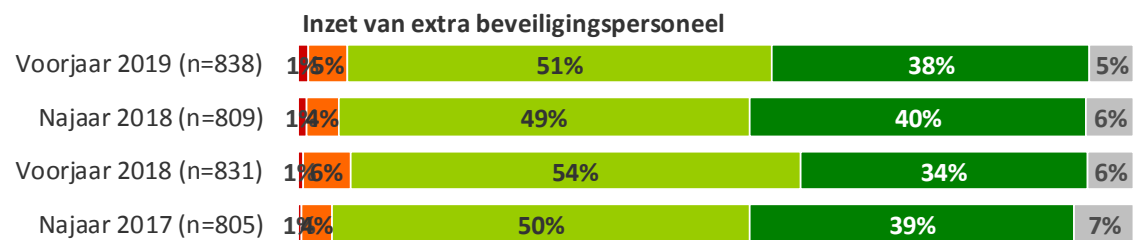
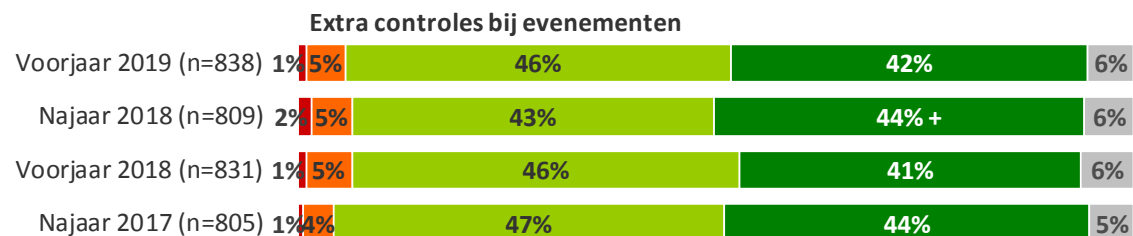
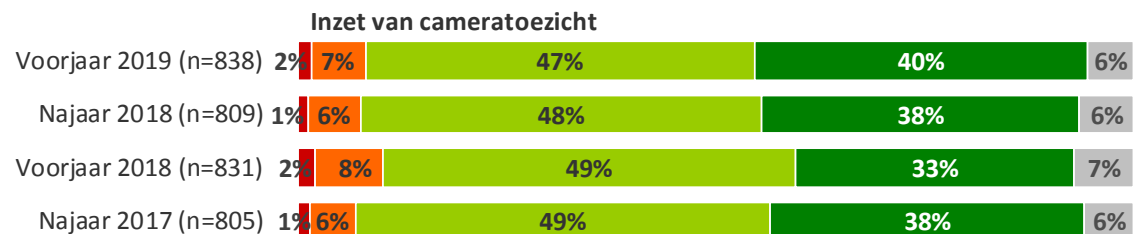
■ Helemaal geen vertrouwen
 ■ Weinig vertrouwen
 ■ Veel vertrouwen
■ Heel veel vertrouwen
 ■ Weet niet/geen mening

Begrip maatregelen overheid (1/2)

Veel begrip voor veiligheidsmaatregelen; meerderheid voelt zich er ook daadwerkelijk veiliger door

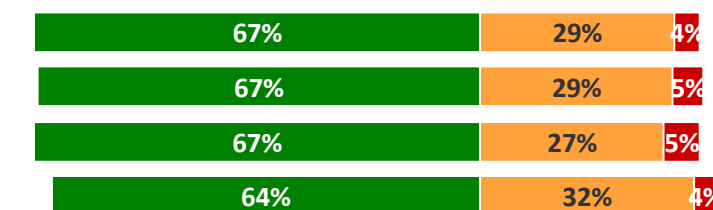
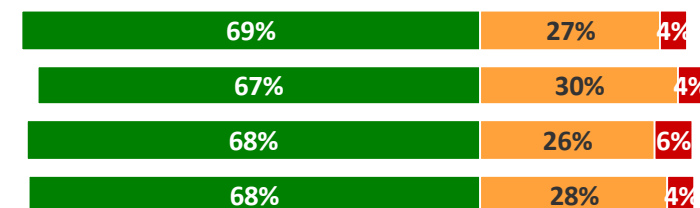
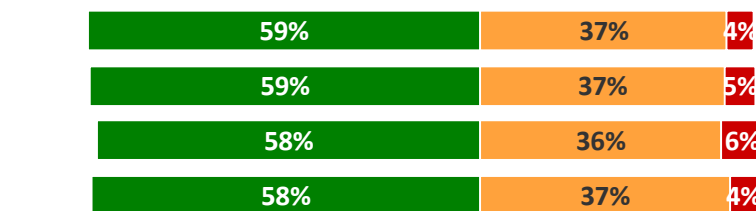
Sommige veiligheidsmaatregelen hebben een effect op de privacy van burgers, of kunnen zorgen voor extra ongemak. Om dreigingen zoals terroristische aanslagen tegen te gaan, neemt de overheid veiligheidsmaatregelen.

Heb je begrip voor onderstaande maatregelen? (Basis - allen)

■ Helemaal geen begrip ■ Weinig begrip ■ Veel begrip ■ Heel veel begrip ■ Weet niet/geen mening

Voel je je veiliger of onveiliger door deze maatregelen? (Basis - allen)

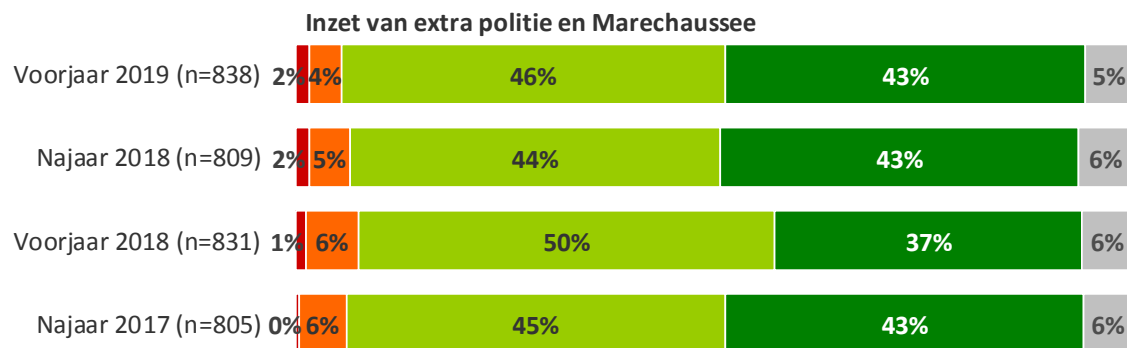
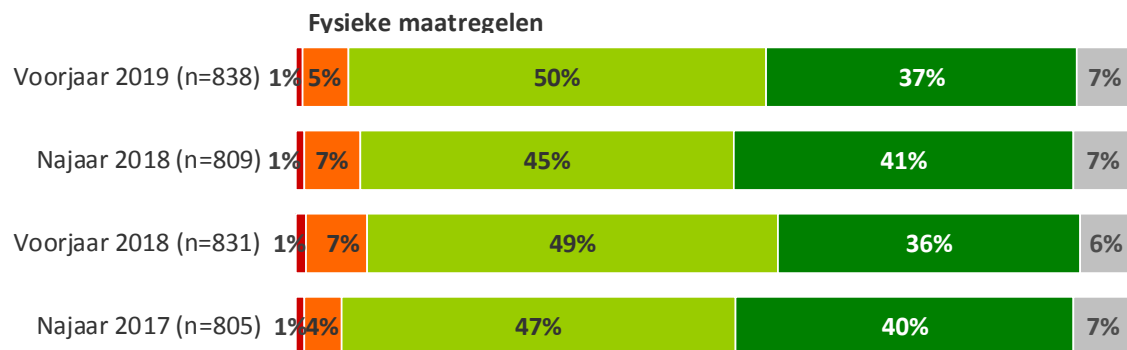

■ Veiliger ■ Niet veiliger, niet onveiliger ■ Onveiliger

Begrip maatregelen overheid (2/2)

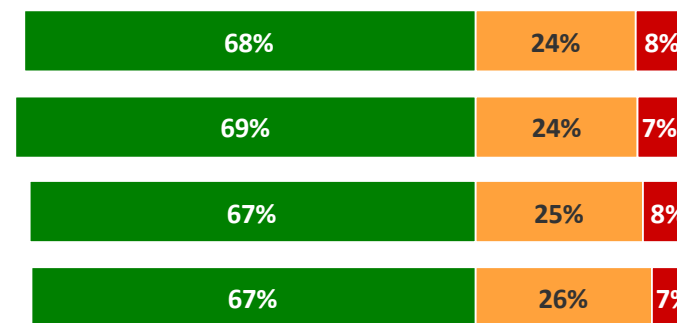
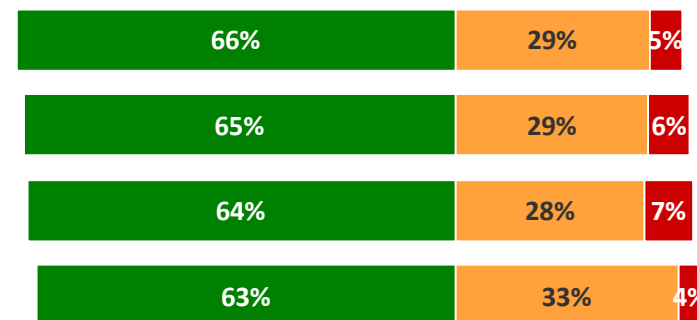
Sommige veiligheidsmaatregelen hebben een effect op de privacy van burgers, of kunnen zorgen voor extra ongemak. Om dreigingen zoals terroristische aanslagen tegen te gaan, neemt de overheid veiligheidsmaatregelen.

Heb je begrip voor onderstaande maatregelen? (Basis - allen)

■ Helemaal geen begrip ■ Weinig begrip ■ Veel begrip ■ Heel veel begrip ■ Weet niet/geen mening

Voel je je veiliger of onveiliger door deze maatregelen? (Basis - allen)

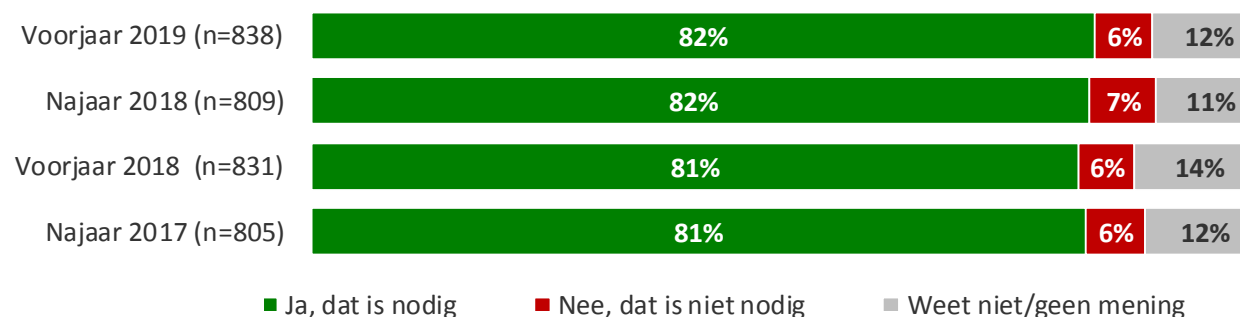

■ Veiliger ■ Niet veiliger, niet onveiliger ■ Onveiliger

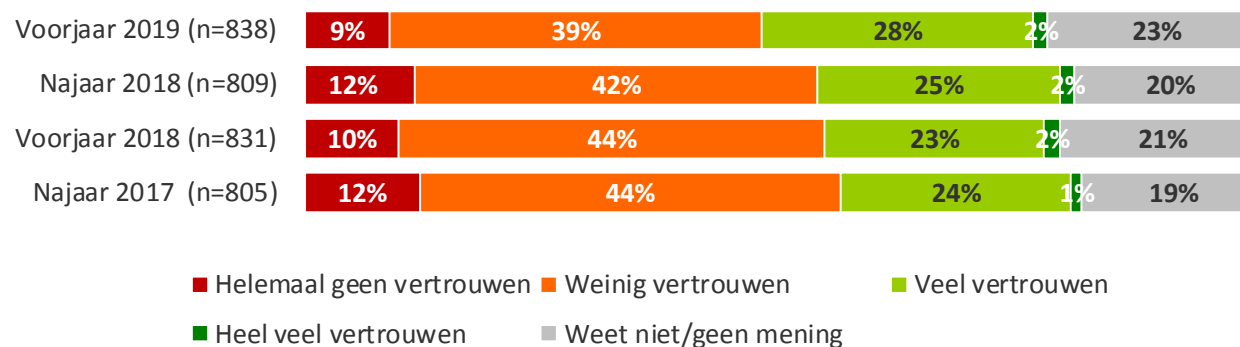
Acht op de tien Nederlanders vinden aanpak radicalisering nodig, maar minderheid vertrouwt de huidige aanpak

- Nederlanders zijn het er over eens dat het nodig is dat de overheid investeert in het voorkomen van radicalisering : 82% vindt dat nodig, slechts 6% vindt het niet nodig.
- Of de aanpak die de overheid hanteert ook effectief is, daar twijfelen veel Nederlanders aan. 9% heeft er helemaal geen vertrouwen in dat de aanpak werkt, en nog eens 39% stelt daar weinig vertrouwen in. Drie op de tien Nederlanders (30%) hebben wel (heel) veel vertrouwen dat de aanpak van de overheid op het gebied van radicalisering werkt.

Wat vind je ervan dat de overheid investeert in het voorkomen van radicalisering? (Basis - allen)

Heb je er vertrouwen in dat de aanpak van de overheid in het voorkomen van radicalisering effectief is? (Basis - allen)

Resultaten

Zorgen van Nederlanders

Inschatting kans en effect

Veiligheidsbeleving op locatie

Voorzorgsmaatregelen algemeen

Voorzorgsmaatregelen en reactie per ramp

Informatiebehoefte

Vertrouwen in de overheid

Verwachtingen Nederlanders van de overheid

Nepnieuws

Sentiment na aanslag Utrecht

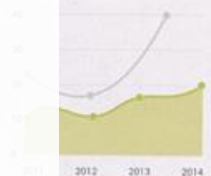
Verschillen naar achtergrondkenmerken

Morris Charts

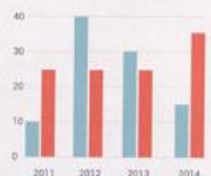
Line Chart

Area Chart

Bar Chart

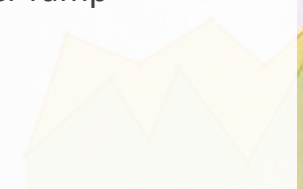

Donut Chart

Sparkline Charts

Line Chart

Bar Chart

Pie Chart

Sales Orders

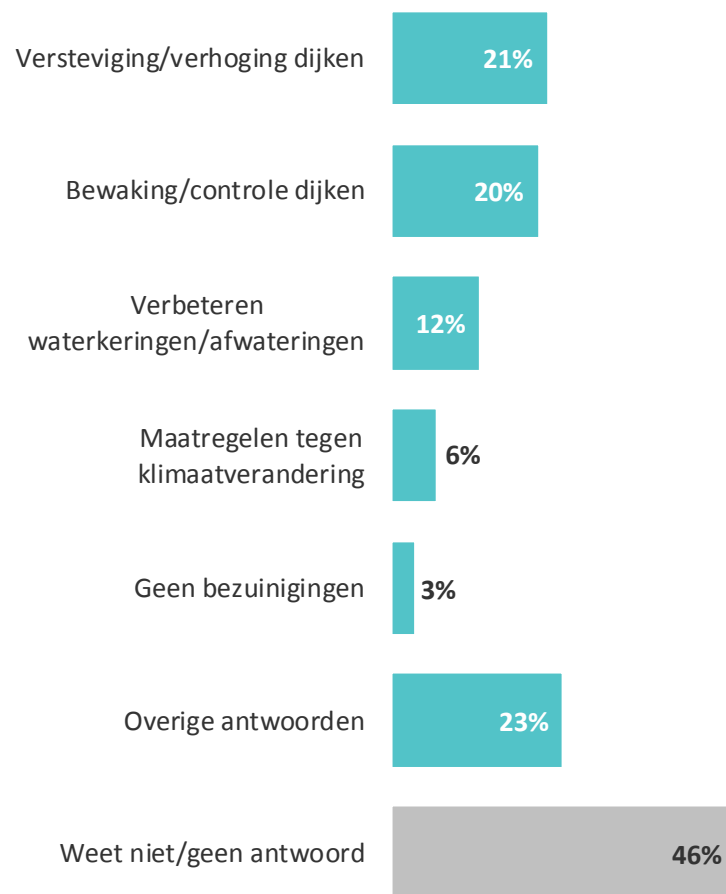

Eén op de tien Nederlanders vindt dat de overheid voldoende doet om spanningen tussen bevolkingsgroepen te voorkomen

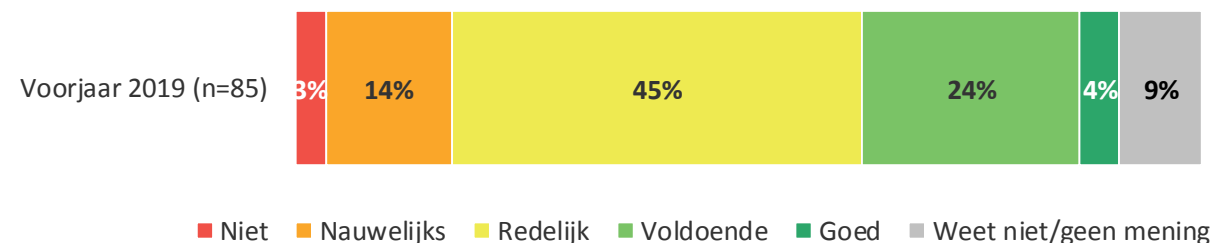
- Nederlanders hebben er relatief weinig vertrouwen in dat de overheid een rol kan spelen in het vermijden of beperken van (de gevolgen van) rampen en crises. Voor alle voorgelegde rampen en crises geldt dat een minderheid denkt dat de Nederlandse overheid in staat is die te voorkomen, of de gevolgen ervan te beperken. Het beeld is vergelijkbaar met de vorige meting.
- Als we alle rampen en crises vergelijken, is te zien dat Nederlanders het minst vaak vinden dat de overheid voldoende doet om spanningen tussen bevolkingsgroepen te voorkomen. 9% vindt dat de overheid daarvoor tenminste voldoende doet. Als we kijken naar de mate waarin men verwacht dat de overheid rampen en crises kan voorkomen, heeft men het minste vertrouwen in de overheid bij extreem weer. 11% denkt dat de overheid rampen op dat vlak kan voorkomen.
- Overstromingen staat deze meting voor het eerst bij minstens één op de tien Nederlanders in de top drie van rampen. Daarbij hebben Nederlanders het meest vertrouwen in de overheid: ruim een kwart denkt dat de overheid in staat is die te voorkomen (28%), of de gevolgen zo klein mogelijk te houden (27%). Nederlanders weten zelf ook het vaakst wat ze van de overheid verwachten qua maatregelen bij overstromingen (54%). Versteving (21%) en bewaking van dijken (20%) worden het meest genoemd. 30% vindt dat de overheid momenteel al genoeg doet om overstromingen te voorkomen.
- Ook voor uitval van vitale processen geldt dat die meestal niet in de top drie van rampen voorkomt onder Nederlanders, maar nu wel bij minstens één op de tien. Voor dat type crisis geldt dat Nederlanders het minst goed zelf weten wat ze van de overheid zouden verwachten om het te voorkomen. Desalniettemin denkt een vijfde (19%) wel dat de overheid daartoe in staat zou zijn.

De vraag over welke maatregelen de overheid dient te nemen was een open vraag waar men zelf antwoorden kon invullen. Die zijn naderhand gecodeerd. Er zijn vijf gebeurtenissen waarover minder dan 1 op de 10 Nederlanders zich veel zorgen maken (zie pagina 10): natuurbranden, aardbevingen, stralingsongevallen, transportongevallen en geopolitieke dreigingen. Over deze zeven gebeurtenissen worden hier geen uitspraken gedaan, omdat de n bij deze gebeurtenissen te laag is om er betrouwbare uitspraken over te doen.

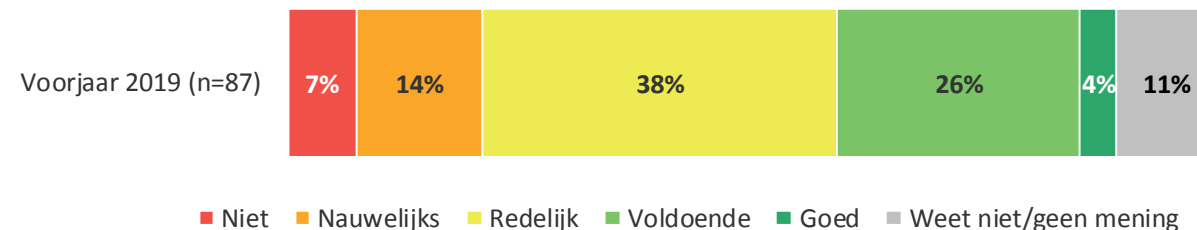
Welke maatregelen dient de overheid te nemen om overstromingen in Nederland te bestrijden/voorkomen?
(Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3, n=87)

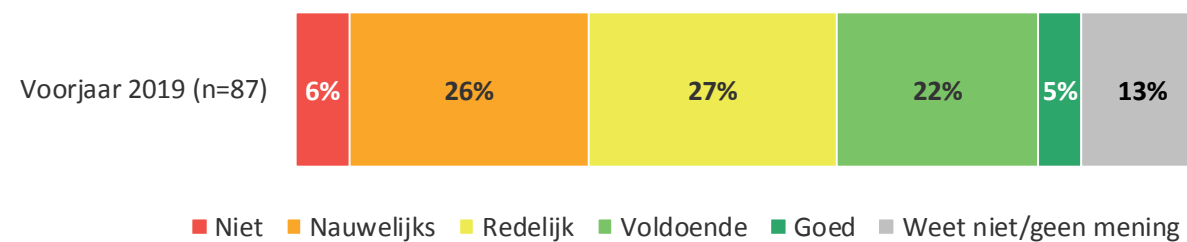
In hoeverre denk je dat de Nederlandse overheid in staat is om overstromingen te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)*

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid genoeg doet om overstromingen te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

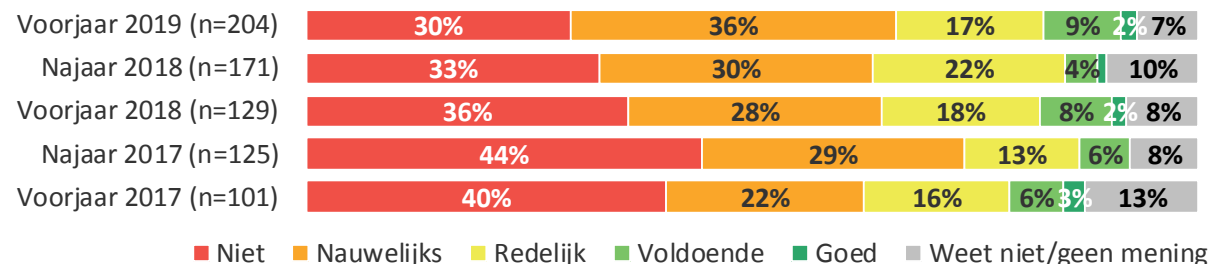
In hoeverre denk je dat de overheid in staat is de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

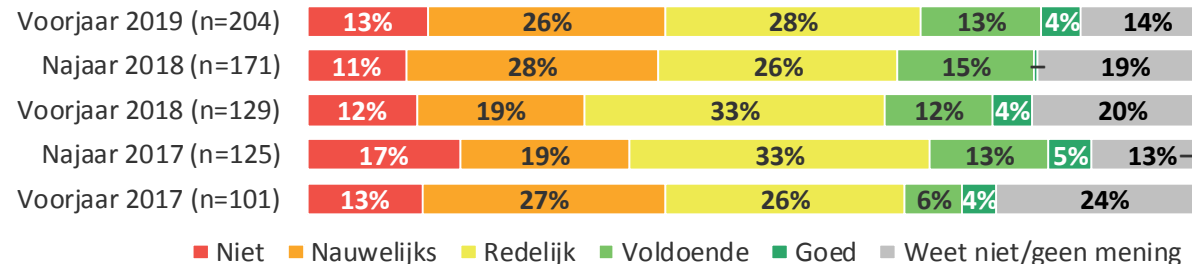
Welke maatregelen dient de overheid te nemen om extreem weer in Nederland te bestrijden/voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3, n=204)

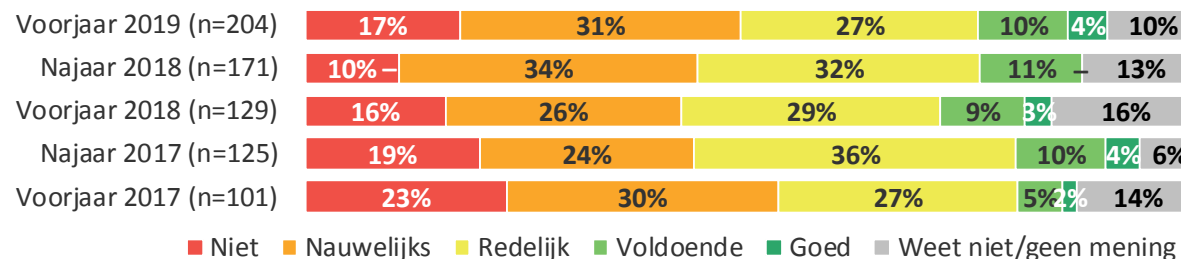
In hoeverre denk je dat de Nederlandse overheid in staat is om extreem weer te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid genoeg doet om extreem weer te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

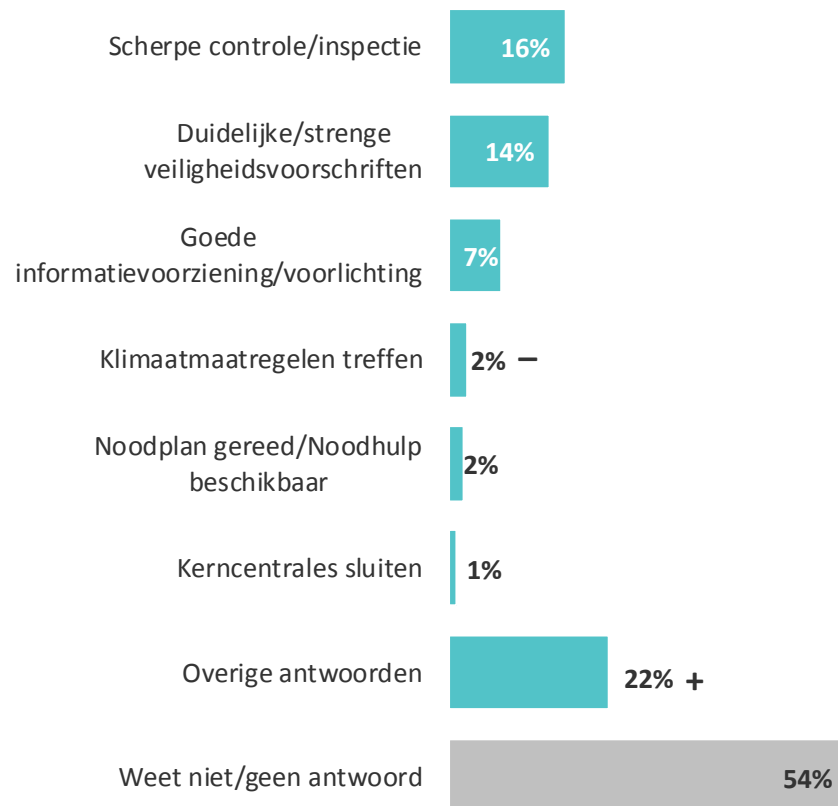
In hoeverre denk je dat de overheid in staat is de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

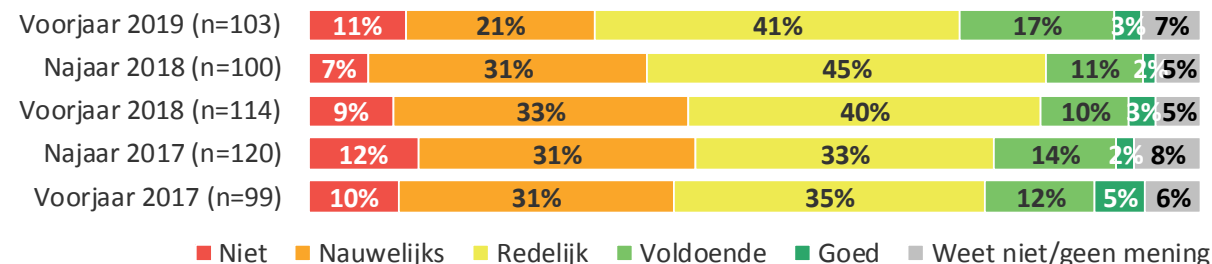
Rol van de overheid | Milieurampen en chemische incidenten

Welke maatregelen dient de overheid te nemen om milieurampen en chemische incidenten in Nederland te bestrijden/voorkomen?

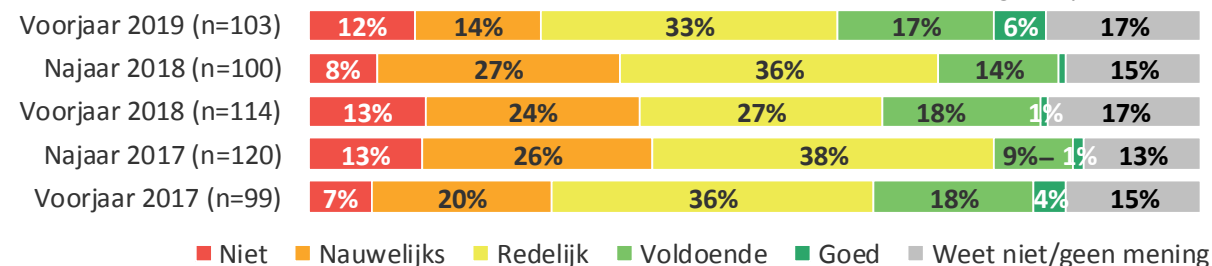
(Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3, n=103)

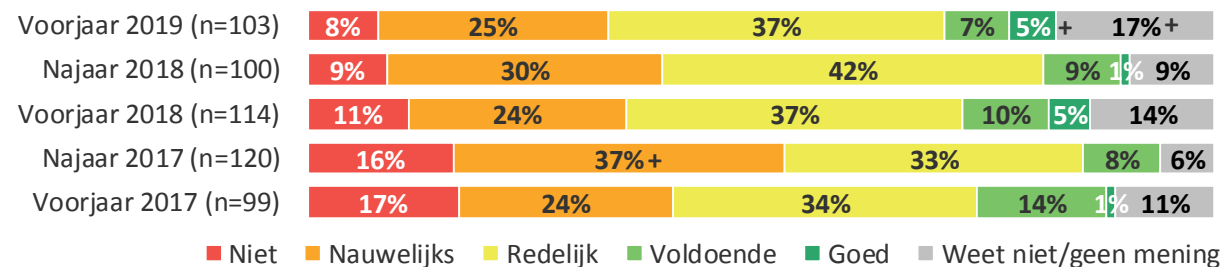
In hoeverre denk je dat de Nederlandse overheid in staat is om milieurampen en chemische incidenten te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid genoeg doet om milieurampen en chemische incidenten te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

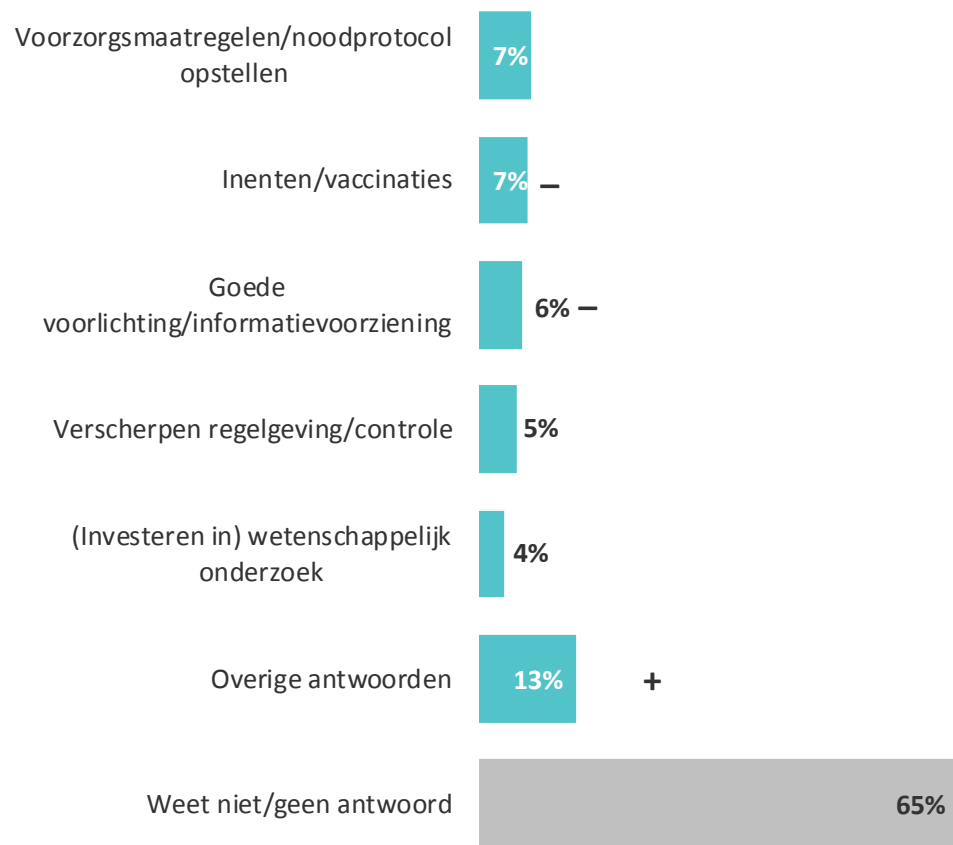

In hoeverre denk je dat de overheid in staat is de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

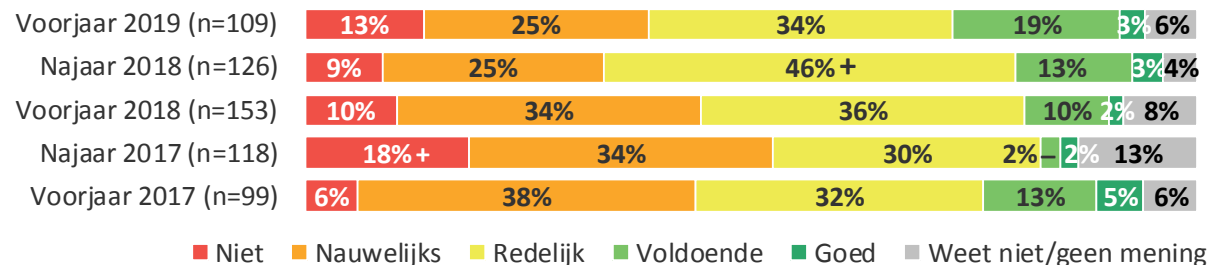

Welke maatregelen dient de overheid te nemen om infectieziekten in Nederland te bestrijden/voorkomen?

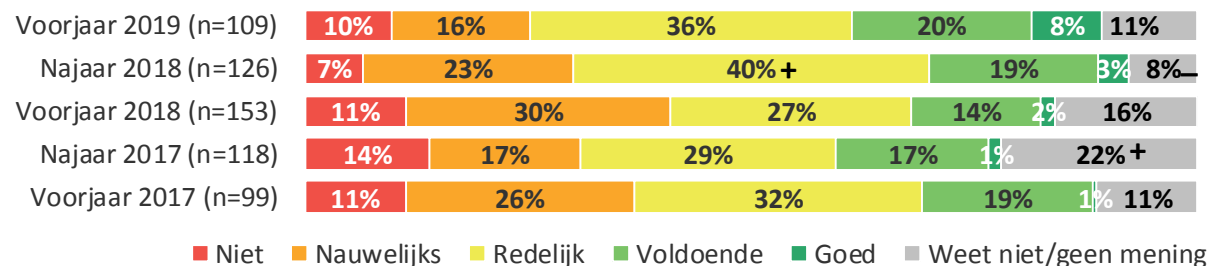
(Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3, n=109)

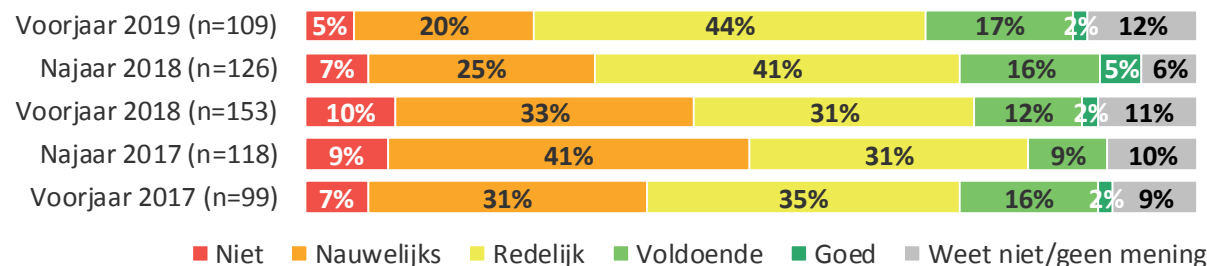
In hoeverre denk je dat de Nederlandse overheid in staat is om infectieziekten te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid genoeg doet om infectieziekten te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

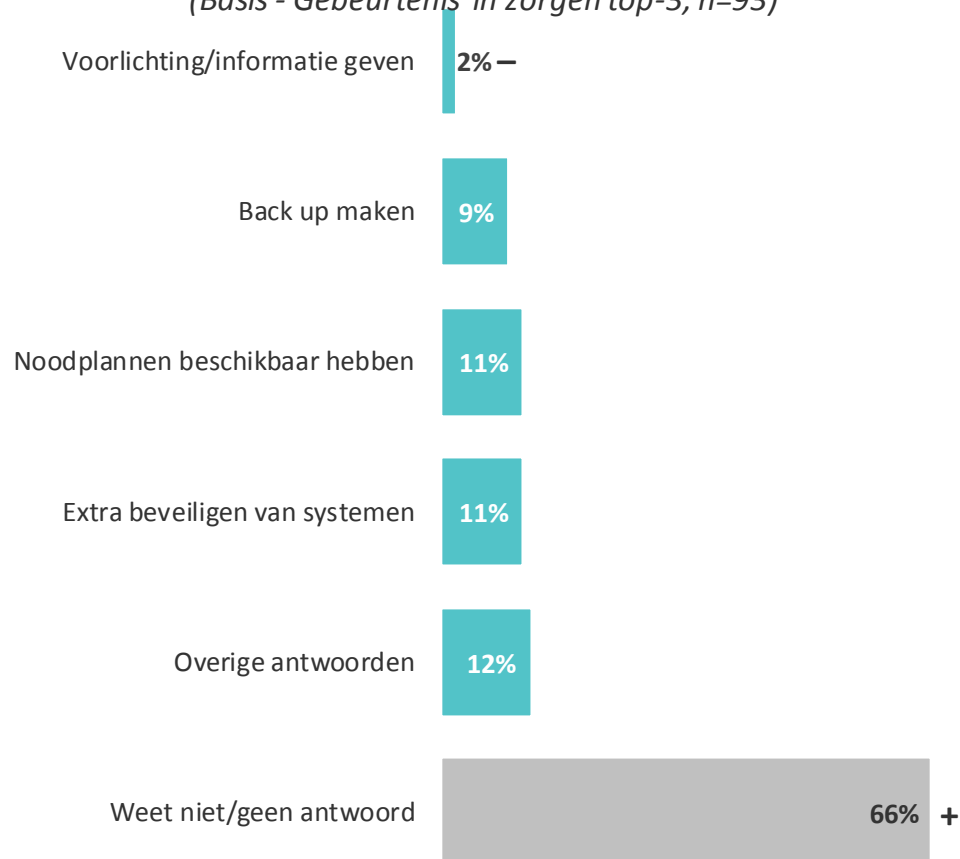

In hoeverre denk je dat de overheid in staat is de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

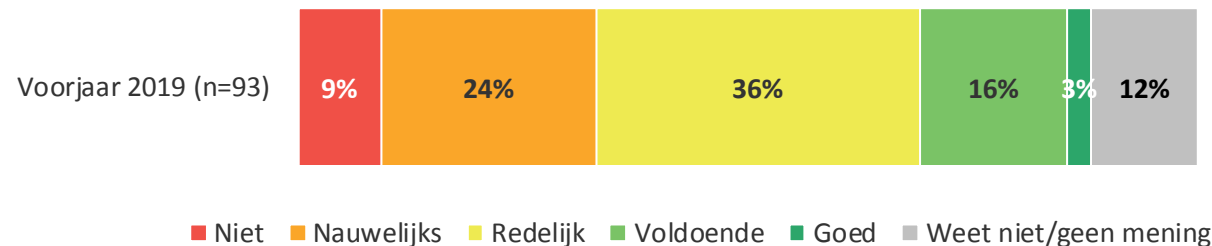

Rol van de overheid | Uitvallen vitale processen

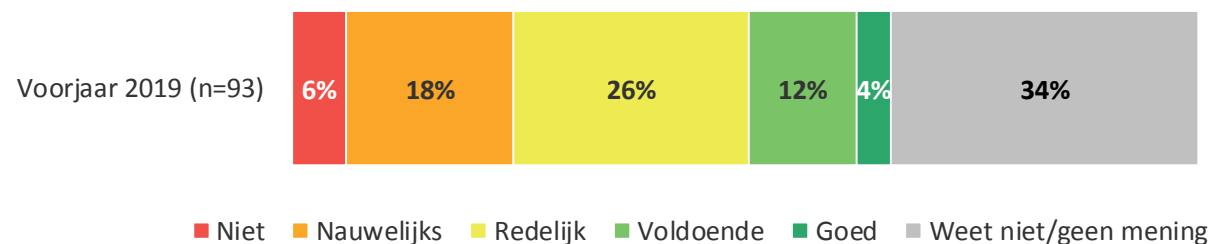
Welke maatregelen dient de overheid te nemen om uitval van vitale processen in Nederland te bestrijden/voorkomen?
(Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3, n=93)

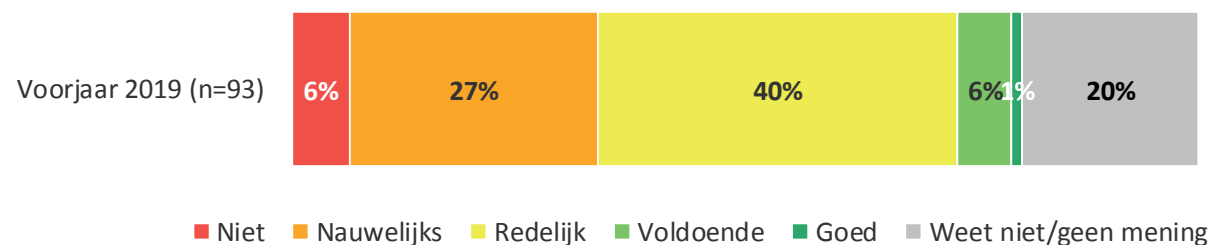
In hoeverre denk je dat de Nederlandse overheid in staat is om uitval van vitale processen te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)*

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid genoeg doet om uitval van vitale processen te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

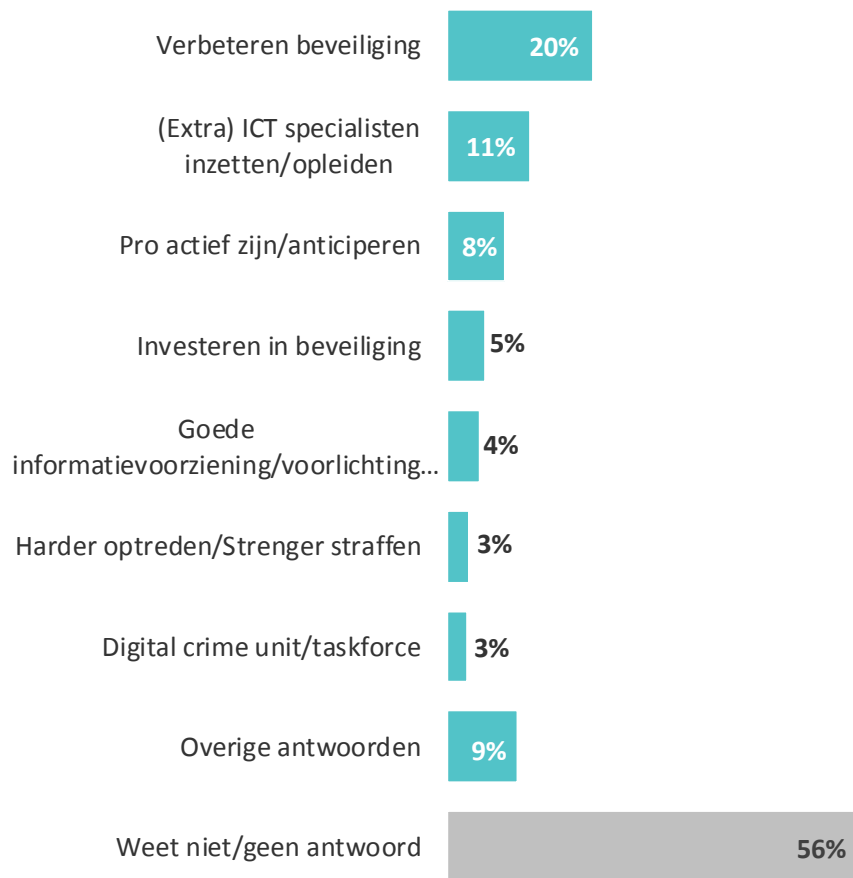

In hoeverre denk je dat de overheid in staat is de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

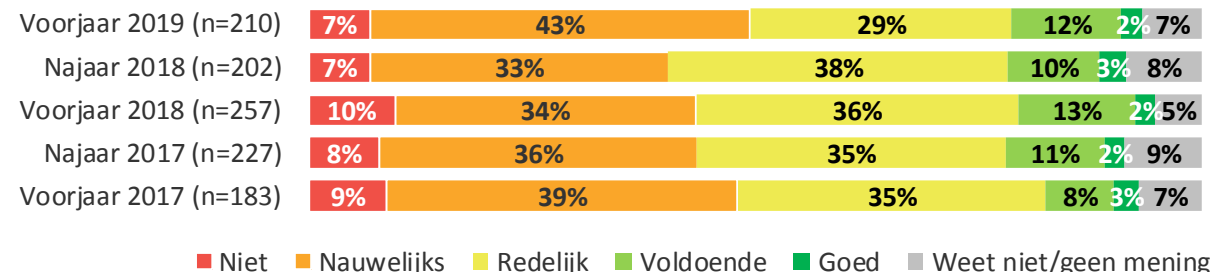

Welke maatregelen dient de overheid te nemen om cyberdreigingen in Nederland te bestrijden/voorkomen?

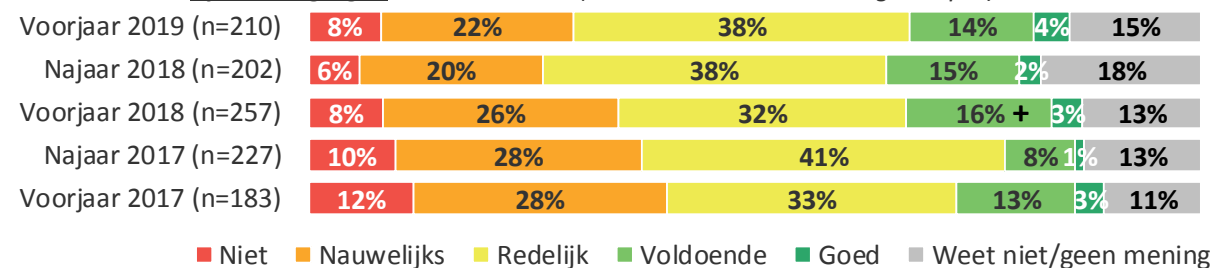
(Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3, n=210)

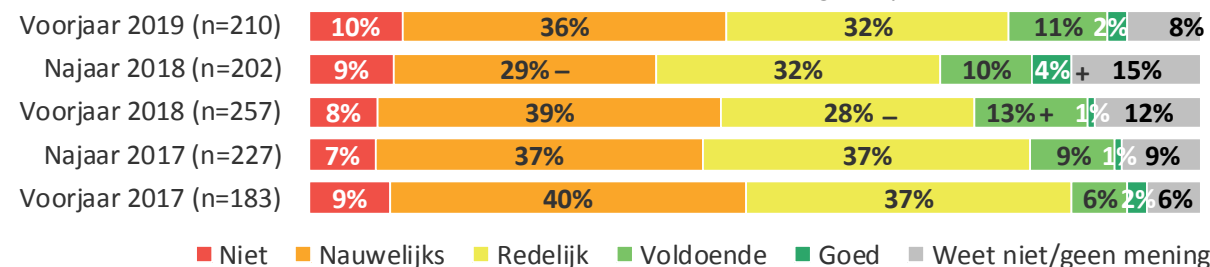
In hoeverre denk je dat de Nederlandse overheid in staat is om cyberdreigingen te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid genoeg doet om cyberdreigingen te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

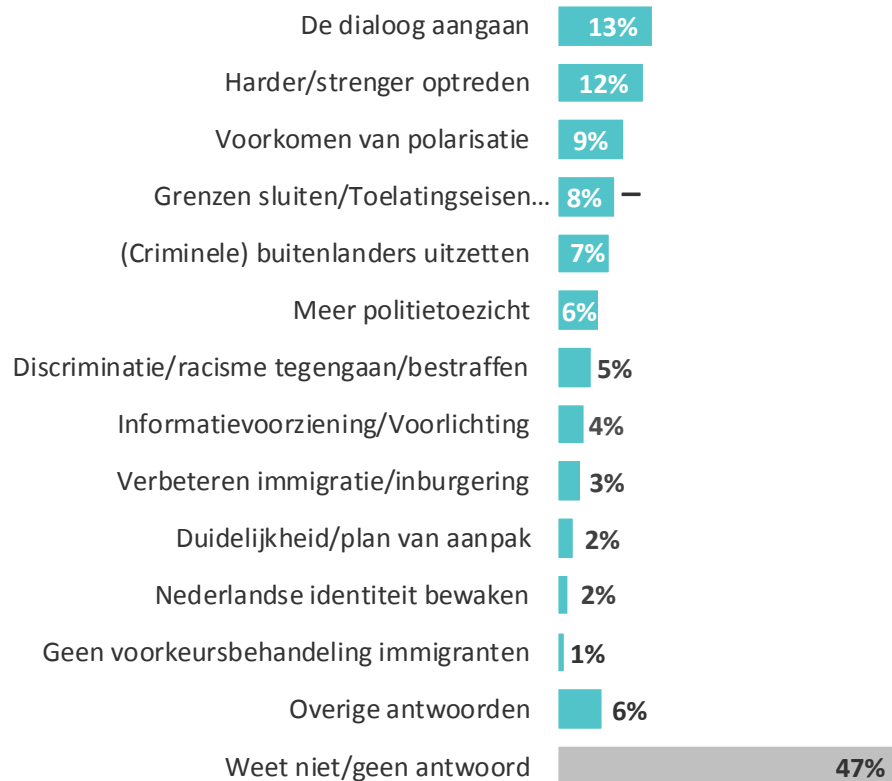
In hoeverre denk je dat de overheid in staat is de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

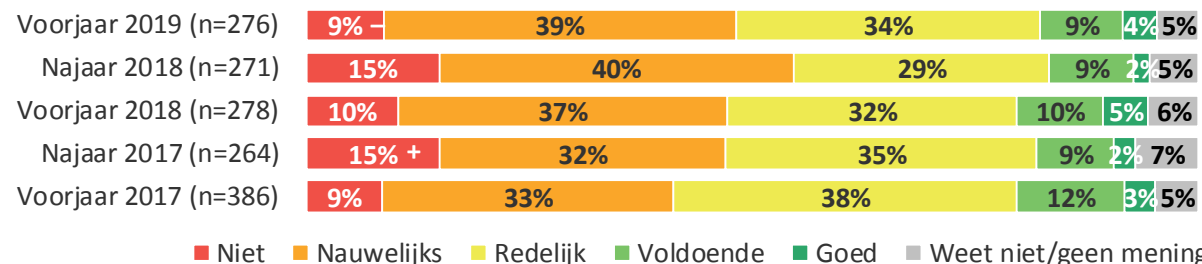
Rol van de overheid | Spanningen tussen bevolkingsgroepen

Welke maatregelen dient de overheid te nemen om spanningen tussen bevolkingsgroepen in Nederland te bestrijden/voorkomen?

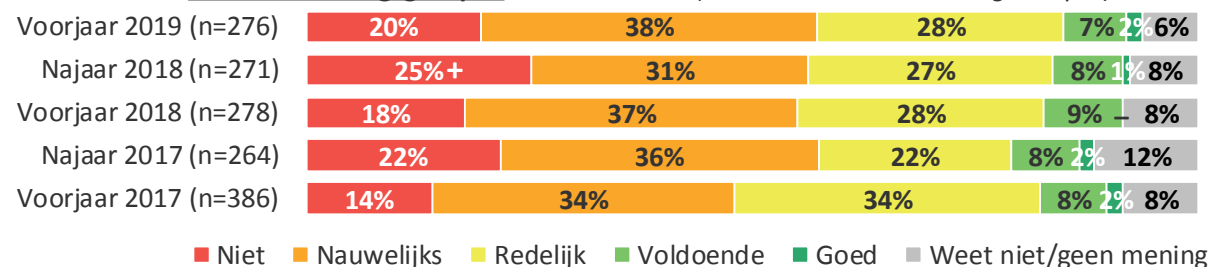
(Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3, n=276)

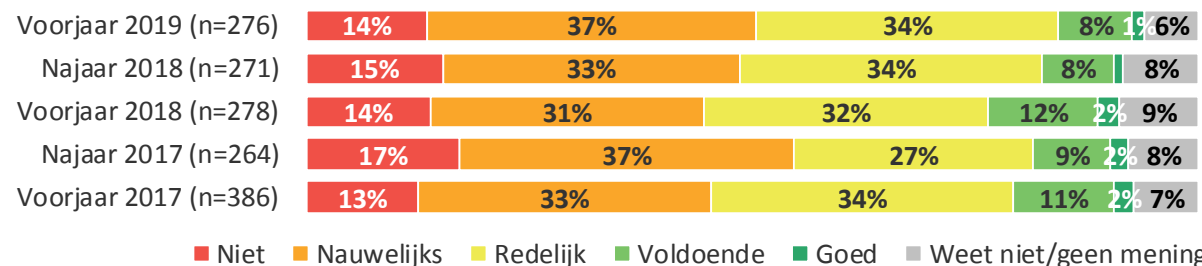
In hoeverre denk je dat de Nederlandse overheid in staat is om spanningen tussen bevolkingsgroepen te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid genoeg doet om spanningen tussen bevolkingsgroepen te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

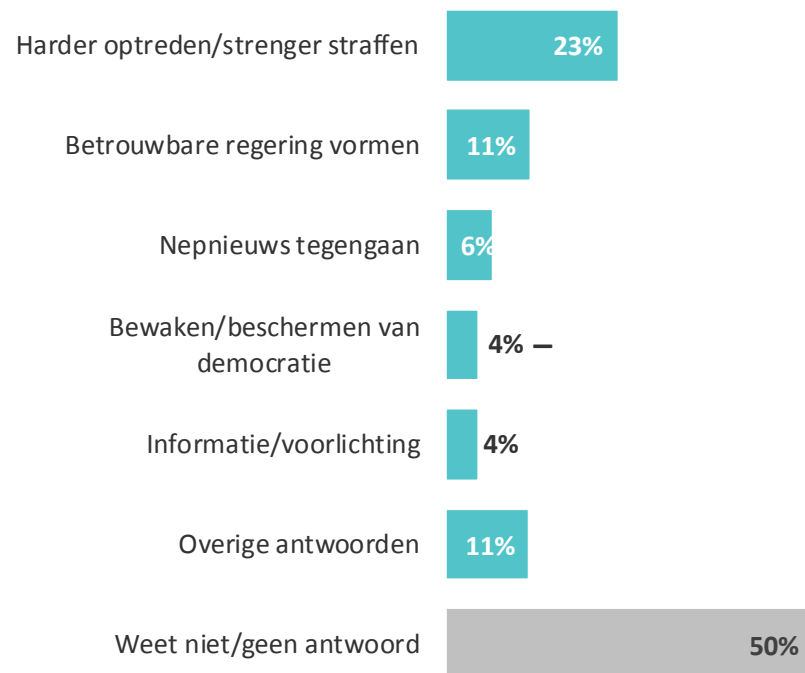

In hoeverre denk je dat de overheid in staat is de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

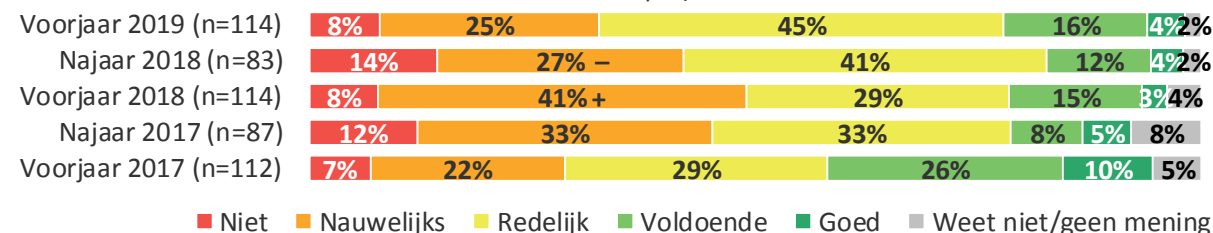

Rol van de overheid | Ondermijning democratische rechtsstaat

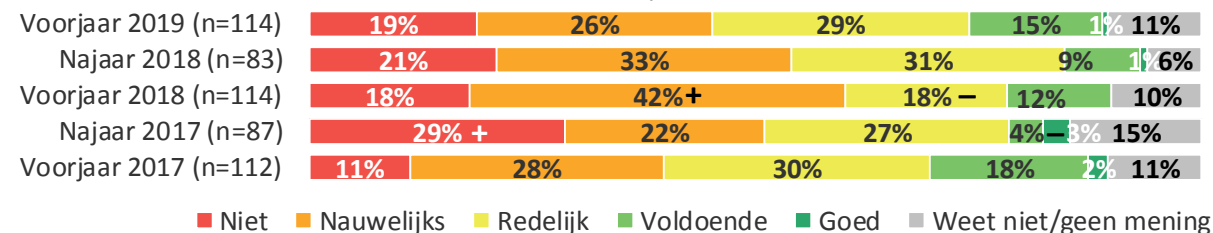
Welke maatregelen dient de overheid te nemen om ondermijning van de democratische rechtsstaat in Nederland te bestrijden/voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3, n=114)

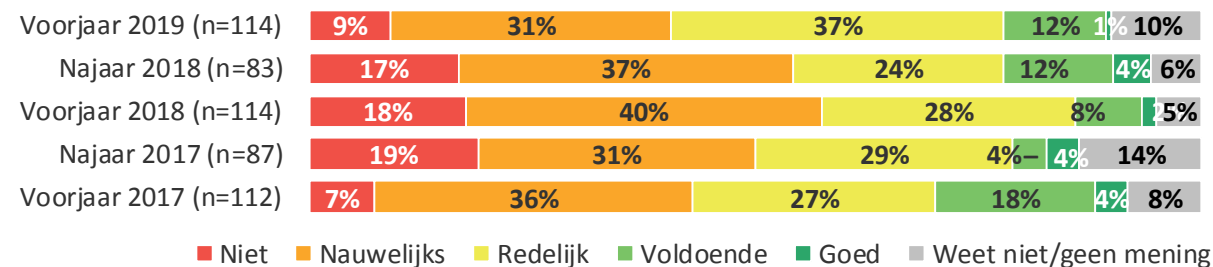
In hoeverre denk je dat de Nederlandse overheid in staat is om ondermijning van de democratische rechtsstaat te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid genoeg doet om ondermijning van de democratische rechtsstaat te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

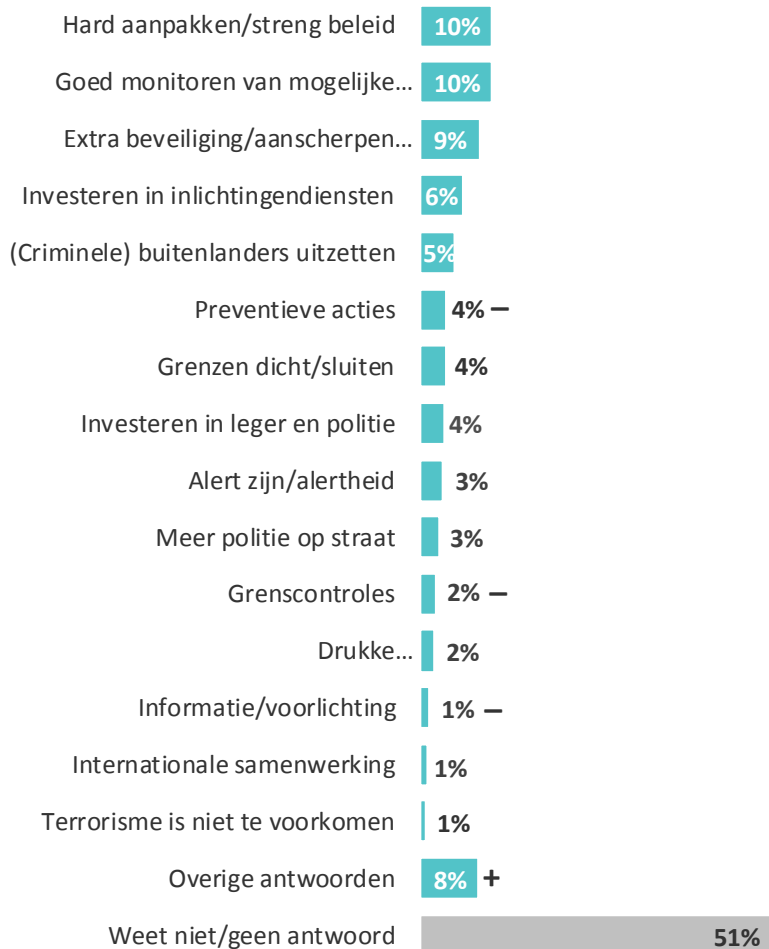

In hoeverre denk je dat de overheid in staat is de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

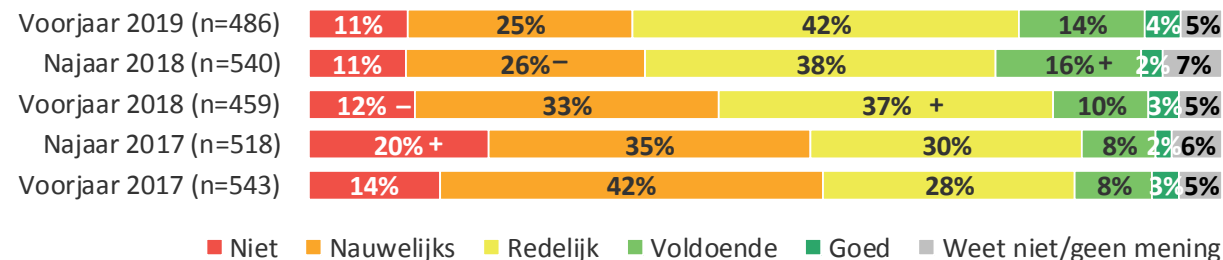

Welke maatregelen dient de overheid te nemen om terrorisme in Nederland te bestrijden/voorkomen?

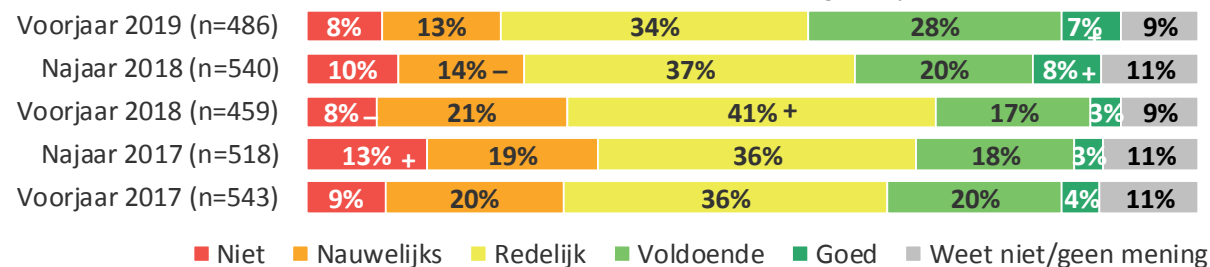
(Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3, n=540)

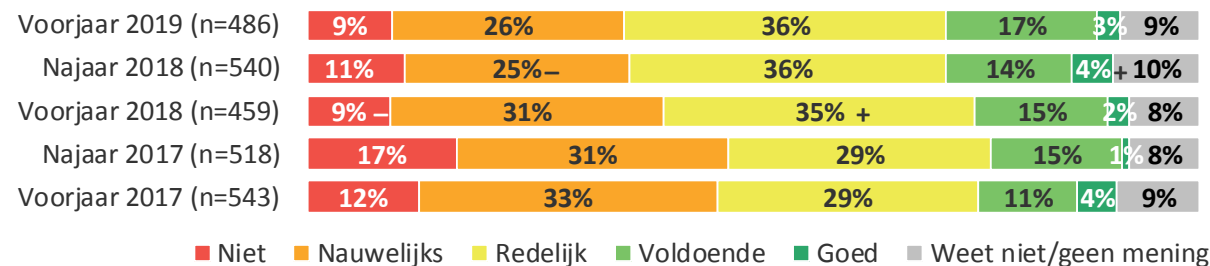
In hoeverre denk je dat de Nederlandse overheid in staat is om terrorisme te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid genoeg doet om terrorisme te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

In hoeverre denk je dat de overheid in staat is de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

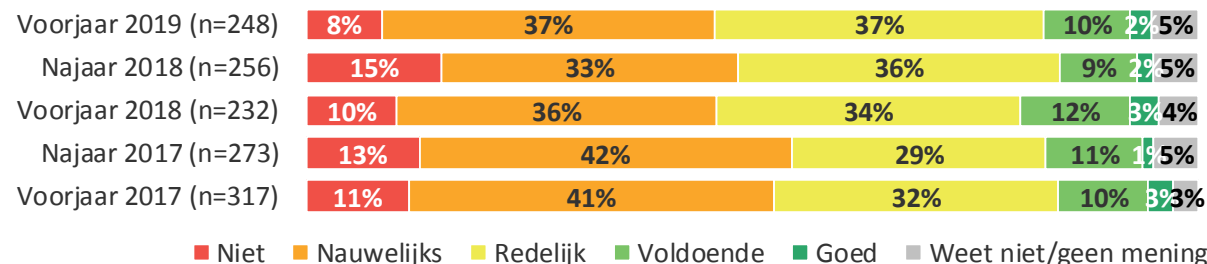
Rol van de overheid | Extremisme

Welke maatregelen dient de overheid te nemen om extremisme in Nederland te bestrijden/voorkomen?

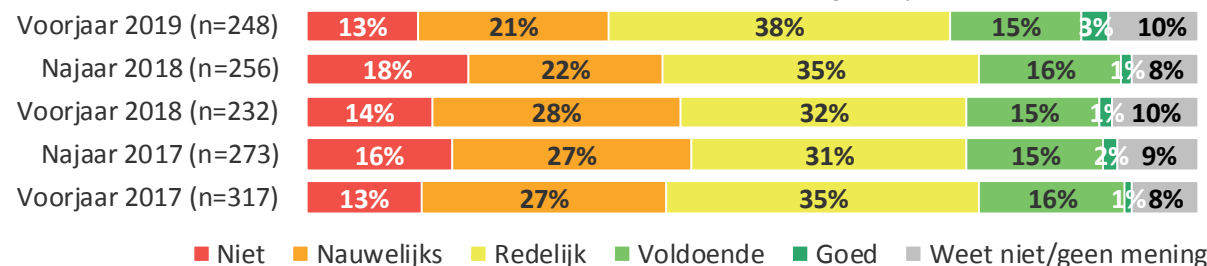
(Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3, n=248)

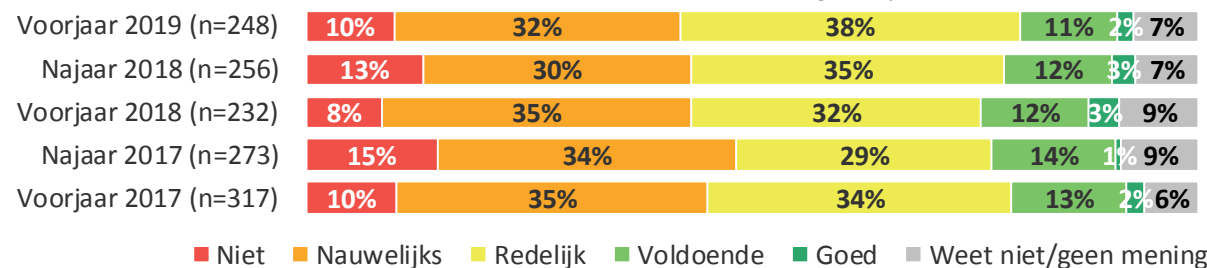
In hoeverre denk je dat de Nederlandse overheid in staat is om extremisme te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid genoeg doet om extremisme te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

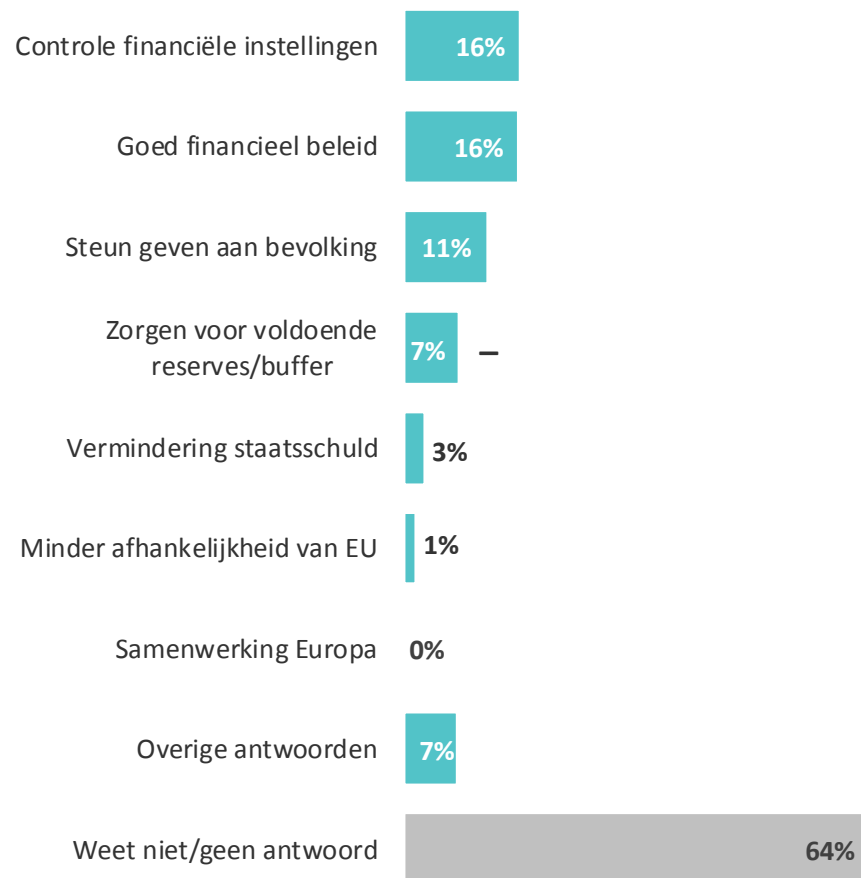

In hoeverre denk je dat de overheid in staat is de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

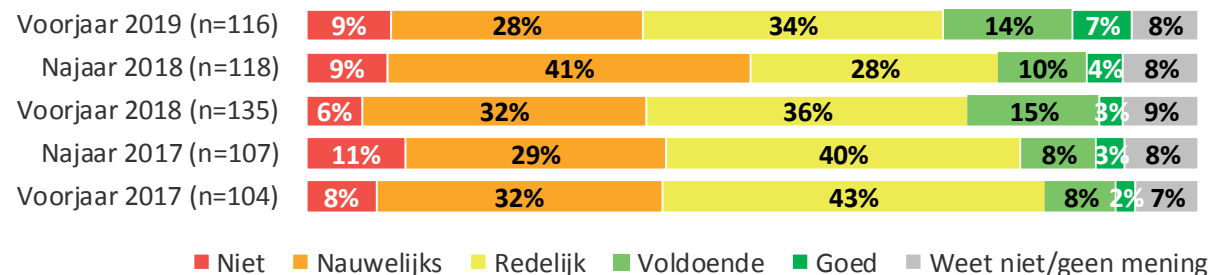

Rol van de overheid | Financieel-economische dreiging

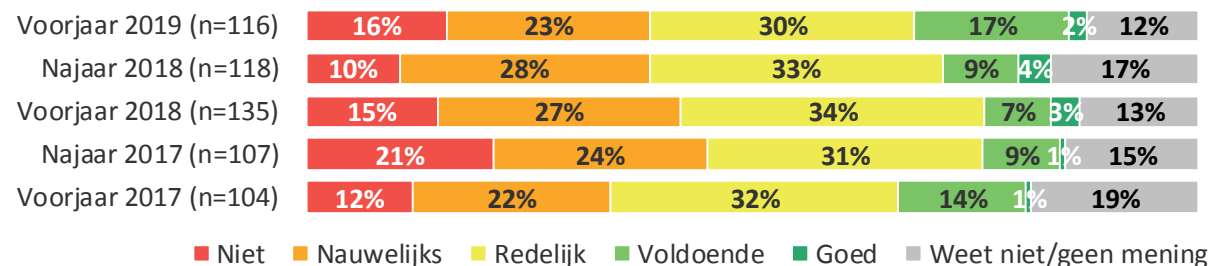
Welke maatregelen dient de overheid te nemen om financieel-economische bedreigingen in Nederland te bestrijden/voorkomen?
(Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3, n=116)

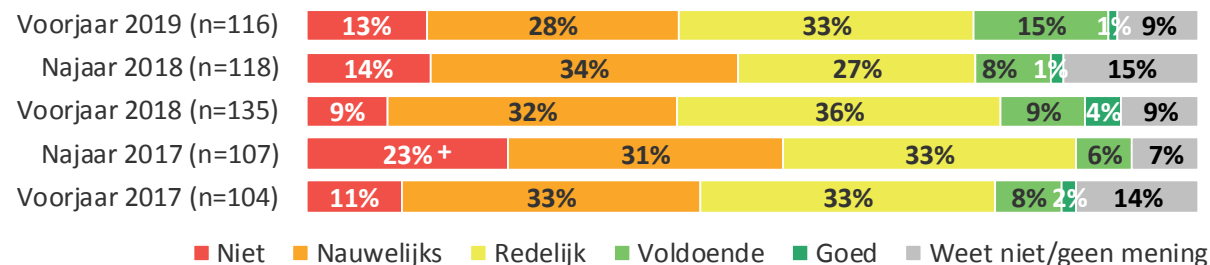
In hoeverre denk je dat de Nederlandse overheid in staat is om financieel-economische dreigingen te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid genoeg doet om financieel-economische dreigingen te voorkomen? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

In hoeverre denk je dat de overheid in staat is de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden? (Basis - Gebeurtenis in zorgen top-3)

Resultaten

Zorgen van Nederlanders

Inschatting kans en effect

Veiligheidsbeleving op locatie

Voorzorgsmaatregelen algemeen

Voorzorgsmaatregelen en reactie per ramp

Informatiebehoefte

Vertrouwen in de overheid

Verwachtingen Nederlanders van de overheid

Nepnieuws

Sentiment na aanslag Utrecht

Verschillen naar achtergrondkenmerken

Morris Charts

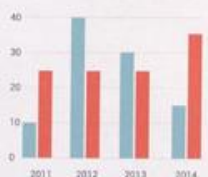
Line Chart

Area Chart

Bar Chart

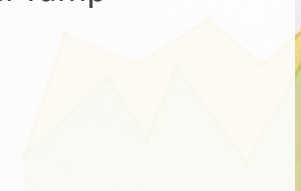

Donut Chart

Sparkline Charts

Line Chart

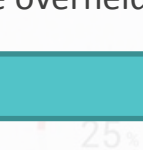
Bar Chart

Pie Chart

Easy Pie Charts

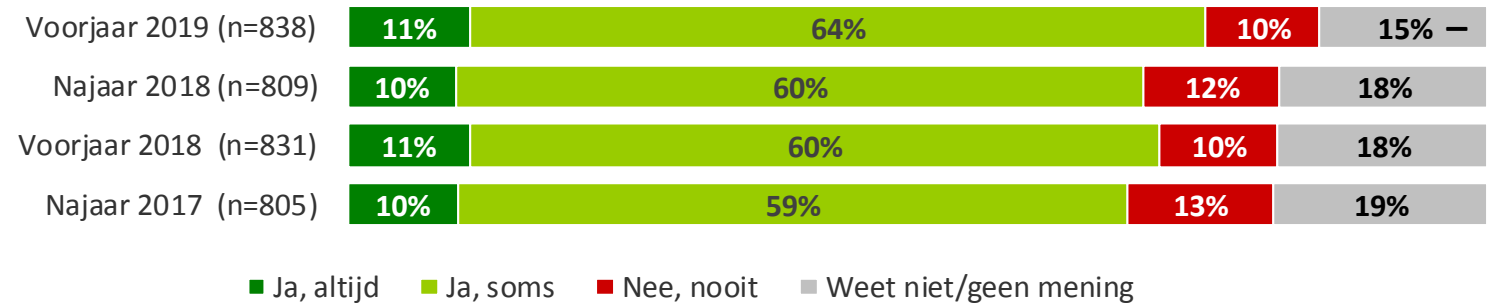
Sales Orders

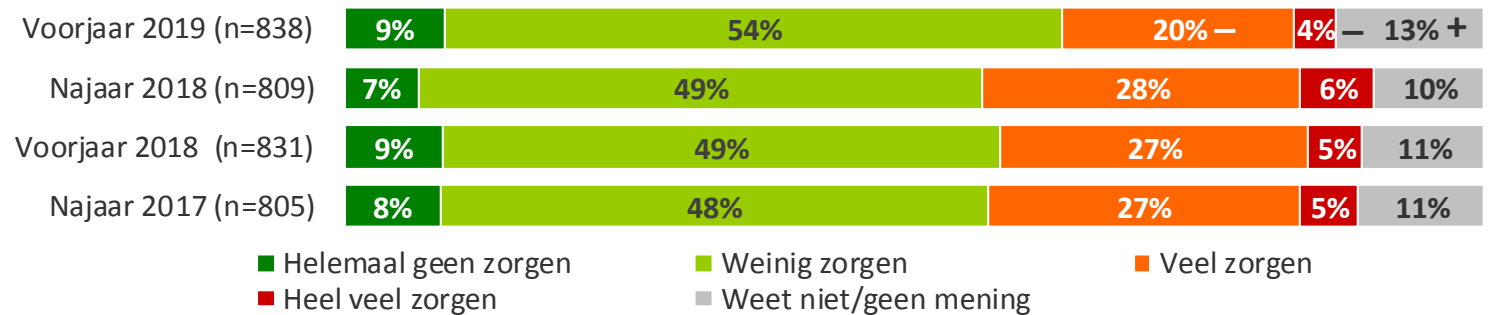
Aantal Nederlanders dat zich zorgen maakt om nepnieuws gedaald

- Drie kwart van de Nederlanders geeft aan het idee te hebben dat zij nepnieuws herkennen: 11% altijd, 64% in sommige gevallen. Dat is vergelijkbaar met de vorige meting. Eén op de tien Nederlanders (10%) geeft aan nepnieuws nooit te herkennen.
- Het aantal Nederlanders dat zich zorgen maakt om nepnieuws is in de minderheid. In totaal maakt een vijfde (20%) zich veel zorgen, en 4% heel veel. Dat is minder dan bij de vorige meting, in het najaar van 2018. Toen maakte nog circa een derde van de Nederlanders (34%) zich zorgen om nepnieuws.
- Bijna twee derde van de Nederlanders (63%) maakt zich weinig tot geen zorgen om nepnieuws.
 - *Op de volgende pagina's staat een kwalitatieve analyse van de reden waarom een deel van de Nederlanders zich zorgen maakt en welke rol zij daarbij zien weggelegd voor de overheid.*

Heb je het idee dat je nepnieuws herkent? (*Basis - allen*)

Maak je je zorgen om nepnieuws? (*Basis - allen*)

Zorgen om nepnieuws

Controle, (corrigerende) reacties, voorlichting en maatregelen belangrijkste manieren om vanuit overheid zorgen om nepnieuws te beperken

- Onderstaande citaten en woordwolk geven een impressie van de gegeven (spontane) antwoorden over wat de overheid zou kunnen doen om de zorgen om nepnieuws te beperken. De vraag is alleen voorgelegd aan Nederlanders die zich (heel) veel zorgen maken om nepnieuws.

“Mensen beter informeren en een manier zoeken waarop mensen die haatdragende en opjuttende comments plaatsen aangepakt kunnen worden.”

“Door controle op nepnieuws en het nemen van maatregelen tegen verspreiders.”

“Meer voorlichting, vooral op scholen.”

“Duidelijkheid! En info over een veilige plek waar je belangrijke zaken kunt controleren. Door alle onduidelijkheid of niet kloppende zaken vanuit de overheid bevorder je nep nieuws. Verkeerde info of berekeningen zijn tegenwoordig schering en inslag.”

“Wettelijke maatregelen nemen tegen verspreiders van nepnieuws.”

Hoe zou de overheid er voor kunnen zorgen dat je je minder zorgen maakt om nepnieuws?

(Basis – maakt zich (heel) veel zorgen om nepnieuws, n=200)

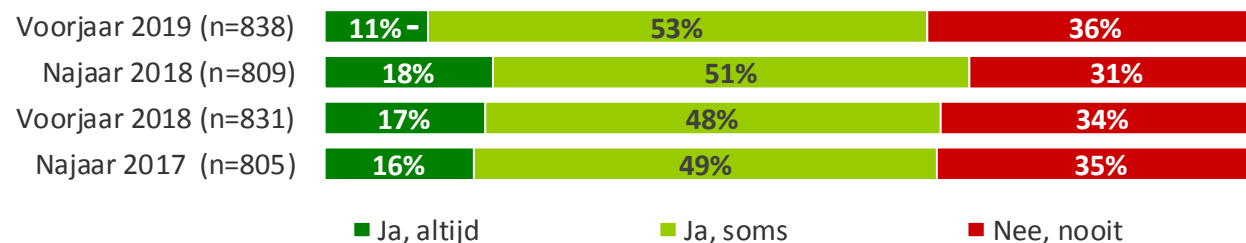
“Social media verplichten hier goed op toe te zien; snel reageren via (sociale) media.”

“Zelf actief een team aansturen dat het opspoort en verwijdert.”

Aantal Nederlanders dat nieuws altijd op juistheid controleert lager dan bij de vorige meting

- Een op de tien Nederlanders (11%) geeft aan dat ze van het nieuws dat ze lezen altijd checken of het klopt. Dit ligt lager vergeleken met de meting in het najaar van 2018 (toen was het 18%). Nog eens de helft van de Nederlanders (53%) controleert het nieuws soms op juistheid. Ruim een derde van alle Nederlanders (36%) doet dat nooit.
- Als Nederlanders het nieuws controleren, doen ze dat meestal door niet alleen de kop, maar het gehele artikel te lezen (45%). Daarnaast checkt een derde de website of uitgever van het artikel (33%) of de bronnen die voor het artikel gebruikt zijn (32%).

Controleer je weleens nieuws, bijvoorbeeld op sociale media, op juistheid? (Basis - allen)

Waar let je op bij het controleren van nieuws op juistheid? (Basis – allen)

	Voorjaar 2019 (n=838)	Najaar 2018 (n=809)	Voorjaar 2018 (n=831)	Najaar 2017 (n=805)
De auteur	16%	17%	19% +	15%
De website of uitgever	33%	33%	32%	30%
Ik lees het hele artikel (en niet alleen de kop)*	45%	38%	37%	39%
Gebruikte bronnen in het artikel	32% -	40%	40%	38%
Datum	18%	21%	19%	21%
Weet niet/geen mening	3%	4%	4%	4%

* Deze categorie is in het voorjaar van 2019 aangepast van 'Ik lees het hele artikel' naar 'Ik lees het hele artikel (en niet alleen de kop)'. Vanwege de aanpassing zijn de resultaten van deze meting niet vergeleken met die van de vorige meting.

Resultaten

Zorgen van Nederlanders

Inschatting kans en effect

Veiligheidsbeleving op locatie

Voorzorgsmaatregelen algemeen

Voorzorgsmaatregelen en reactie per ramp

Informatiebehoefte

Vertrouwen in de overheid

Verwachtingen Nederlanders van de overheid

Nepnieuws

Sentiment na aanslag Utrecht

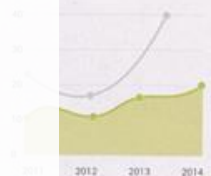
Verschillen naar achtergrondkenmerken

Morris Charts

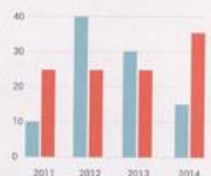
Line Chart

Area Chart

Bar Chart

Donut Chart

Sparkline Charts

Line Chart

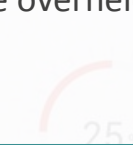
Bar Chart

Pie Chart

Easy Pie Charts

Line Chart

Verdeeldheid over zorgen om zelf betrokken te raken bij een aanslag

- Naar aanleiding van de aanslag in Utrecht zijn Nederlanders verdeeld over de kans dat zij zelf betrokken raken bij een aanslag. Circa de helft acht betrokkenheid daarbij (zeer) onwaarschijnlijk, terwijl 35% de kans wel tenminste enigszins waarschijnlijk acht.
- Qua bezorgdheid is men eveneens verdeeld. Een krappe meerderheid, 54%, maakt zich geen of weinig zorgen om zelf betrokken te raken. 44% maakt zich daar wel (heel) veel zorgen over.

Hoe groot acht jij de kans dat jijzelf of je gezin direct betrokken raakt bij een aanslag?

(Basis - allen (flitspeiling))

In hoeverre maak je je er zorgen over dat jij of je gezin mogelijk direct betrokken kan raken bij een aanslag?

(Basis - allen (flitspeiling))

Resultaten

Zorgen van Nederlanders

Inschatting kans en effect

Veiligheidsbeleving op locatie

Voorzorgsmaatregelen algemeen

Voorzorgsmaatregelen en reactie per ramp

Informatiebehoefte

Vertrouwen in de overheid

Verwachtingen Nederlanders van de overheid

Nepnieuws

Sentiment na aanslag Utrecht

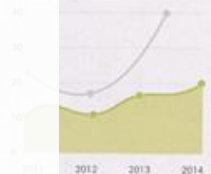
Verschillen naar achtergrondkenmerken

Morris Charts

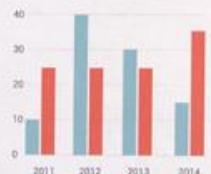
Line Chart

Area Chart

Bar Chart

Donut Chart

Sparkline Charts

Line Chart

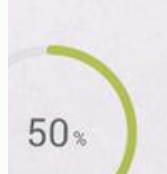
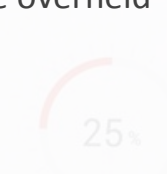
Bar Chart

Pie Chart

Easy Pie Charts

● Sales ● Orders

Verschillen naar geslacht

Zorgen om veiligheid

- Vrouwen achten de kans op cyberdreigingen en financieel-economische dreigingen in Nederland kleiner.
- Vrouwen schatten de gevolgen van natuurrampen, zoals natuurbranden en aardbevingen, ernstiger in. Daarnaast schatten ze de gevolgen van infectieziekten, transportongevallen en terrorisme ernstiger in.
- Als het op de top drie aankomt, maken vrouwen zich vaker zorgen om natuurbranden en terrorisme, en minder om cyberdreigingen en ondermijning van de democratische rechtsstaat.

Voorbereidingen en handelingsperspectief

- Vrouwen zijn minder goed voorbereid op cyberdreigingen.
- Vrouwen weten vaker niet wat te doen bij gebeurtenissen met betrekking tot spanningen tussen bevolkingsgroepen en extremisme.
- Mannen hebben vaker artikelen in huis die van pas kunnen komen bij een ramp, zoals een radio op batterijen, een zaklamp, een eerstehulpkit, lucifers, een waarschuwingsfluitje en kopieën van persoonlijke documenten (zoals ID/paspoort).
- Mannen zijn daarnaast vaker bekend met hoe ze in huis gas, elektriciteit en ventilatie kunnen uitschakelen en zijn vaker bekend met het evacuatieplan op werk.

Samenredzaamheid

- Mannen vinden, tijdens een ramp, vaker hun eigen veiligheid altijd belangrijker dan die van anderen.

Informatiebehoefte

- Vrouwen zouden vaker wat meer willen weten over hoe te handelen bij extreem weer, natuurbranden en terrorisme.
- Ze vinden ook vaker dat de overheid Nederlanders ongevraagd moet informeren over bepaalde onderwerpen, zoals milieurampen, cyberdreigingen en terrorisme.
- Vrouwen zouden vaker informatie zoeken op de website van de politie en op Facebook, mannen vaker op Twitter.

Aanpak en maatregelen

- Vrouwen hebben meer vertrouwen in de aanpak van radicalisering.
- Ze hebben ook meer begrip voor de verschillende veiligheidsmaatregelen. Ze voelen zich daar niet per se veiliger door (in vergelijking met mannen).

Verschillen naar leeftijd

Zorgen om veiligheid

- Jongeren (tot 24 jaar) maken zich vaker zorgen om de veiligheid op internet. Ouderen vaker om de openbare orde en de toename van criminaliteit.
- Jongeren (tot 34 jaar) achten de kans op cyberdreigingen minder waarschijnlijk, net als de kans op gebeurtenissen met betrekking tot extremisme.
- Rampen waar men zich het meest zorgen om maakt (top drie) verschillen sterk per leeftijdscategorie.

Vorbereidingen en handelingsperspectief

- Oudere doelgroepen hebben over het algemeen genomen vaker artikelen in huis die van pas kunnen komen bij een ramp of crisis.

Samenredzaamheid

- Jongeren (tot 34 jaar) zouden anderen tijdens een ramp uit onwetendheid vaker niet snel helpen.

Informatiebehoefte

- Jongeren (tot 24 jaar) zouden vaker willen weten hoe te handelen bij aardbevingen en bij cyberdreigingen. Jongeren tussen 25 en 34 jaar willen graag meer informatie over wat te doen bij financieel-economische bedreigingen. Ook 45- tot 54-jarigen hebben een grotere informatiebehoefte voor een aantal onderwerpen, zoals transportongevallen, extremisme en geopolitieke dreigingen.
- In geval van een ramp of crisis zouden ouderen (vanaf 65 jaar) vaker informatie zoeken bij lokale media, de website van hun gemeente en de website van de politie.
- Jongeren zouden vaker op andere plekken informatie zoeken bij een ramp of crisis dan via de kanalen uit het voorgelegde rijtje, namelijk vooral via Google.

Aanpak en maatregelen

- Jongeren (tot 34 jaar) hebben meer vertrouwen in de overheid, ouderen (vanaf 45 jaar) minder.
- Jongeren (tot 34) jaar hebben vaker vertrouwen in de aanpak van radicalisering van de overheid.
- Ze hebben minder vaak begrip voor verschillende veiligheidsmaatregelen.

Nepnieuws

- Ouderen (vanaf 65 jaar) maken zich vaker zorgen om nepnieuws, jongeren (tot 24 jaar) en 45- tot 54-jarigen minder vaak.
- Jongeren (tot 24 jaar) hebben vaker het idee dat ze soms nepnieuws herkennen.

Verschillen naar opleiding

Zorgen om veiligheid

- Laagopgeleiden maken zich uit zichzelf minder vaak zorgen om terrorisme, middelbaar opgeleiden vaker. Laagopgeleiden maken zich vaker zorgen om de/hun slechte economische situatie, hoogopgeleiden om klimaatverandering en de veiligheid op internet.
- Hoogopgeleiden schatten de gevolgen van verschillende rampen, zoals met betrekking tot extreem weer, maar ook met betrekking tot spanningen tussen bevolkingsgroepen en extremisme vaker beperkt in.
- Hoogopgeleiden zetten relatief vaker cyberdreigingen en ondermijning van de democratische rechtsstaat in hun top drie van zorgen, laagopgeleiden vaker natuurbranden, aardbevingen en stralingsongevallen.
- Hoogopgeleiden voelen zich op een aantal locaties relatief veiliger, zoals op straat of in openbare gebouwen.

Samenredzaamheid

- Hoogopgeleiden laten zich minder tegenhouden door onwetendheid bij een ramp om anderen te helpen, laagopgeleiden juist meer.

Informatiebehoefte

- Hoogopgeleiden zouden relatief vaker informatie willen over hoe te handelen bij uitval van vitale processen of ondermijning van de democratische rechtsstaat.
- Laagopgeleiden hebben minder behoefte aan informatie over hoe te handelen bij stralingsongevallen, cyberdreigingen en ondermijning van de democratische rechtsstaat.
- Hoogopgeleiden zouden relatief vaker als eerste op nieuwswebsites naar informatie zoeken bij een ramp of crisis, laagopgeleiden juist minder. Hoogopgeleiden zouden minder vaak als eerste zoeken bij de website van hun veiligheidsregio en Facebook.

Aanpak en maatregelen

- Hoogopgeleiden hebben meer vertrouwen in de overheid in het algemeen.
- Hoogopgeleiden vinden het vaker noodzakelijk dat de overheid investeert in een aanpak van radicalisering, en hebben ook meer vertrouwen in die aanpak.
- Ze hebben minder begrip voor verschillende veiligheidsmaatregelen, zoals inzet van cameratoezicht en de inzet van extra beveiligingspersoneel.

- **Overstromingen** (bijvoorbeeld door stijging van het water vanuit zee of een rivier, of het doorbreken van de dijken)
- **Extreem weer** (zoals een zware storm, hittegolf, of ijzel, sneeuwstorm)
- **Natuurbranden** (zoals een bosbrand of heidebrand)
- **Aardbevingen**
- **Milieurampen en chemische incidenten** (zoals ongevallen in de chemische sector, olierampen en lekkages van chemicaliën in water, bodem, en grondwater)
- **Infectieziekten (mens en dier)** (zoals een virus of bacteriële besmettingen die veel mensen en/of dieren kunnen treffen)
- **Stralingsongevallen** (bijvoorbeeld door een ongeluk in een kerncentrale waarbij radioactief materiaal vrijkomt)
- **Transportongevallen (water, spoor, weg, lucht)** (door ernstig ongeval op het spoor of weg, in de scheepvaart of met een vliegtuig)
- **Uitval van vitale processen** (zoals de uitval van gas, elektriciteit, drinkwater, ICT en telecommunicatie)
- **Cyberdreigingen** (cyberaanvallen op organisaties, verstoring van vitale voorzieningen, of de ontvreemding van staatsgeheimen, persoonsgegevens en intellectueel eigendom)
- **Spanningen tussen bevolkingsgroepen** (zoals de toenemende migratiestroom, integratie van minderheden, polarisatie en toegenomen spanningen tussen verschillende bevolkingsgroepen)
- **Ondermijning democratische rechtsstaat** (door bijvoorbeeld verspreiden van nepnieuws en de inmenging van buitenlandse staten in het ongestoord functioneren van de binnenlandse democratie)
- **Terrorisme** (aanslagen gemotiveerd door een ideologie zoals jihadisme of rechts-extremisme)
- **Extremisme** (geweld en wetsovertredingen van links- en rechts-extremisten, radicale moslims, asielrechtenextremisten en van dierenrechtenextremisten)
- **Geopolitieke dreigingen** (zoals oorlog, internationale conflicten en toenemende spanningen tussen grootmachten)
- **Financieel-economische bedreigingen** (bijvoorbeeld hoge werkloosheid, faillissement van grote financiële instellingen, oplopende staatsschuld of het instorten van de beurs)

- **Veldwerkperiode**
 - Het veldwerk is uitgevoerd in de periode van 14 maart tot 18 maart.
 - Respondenten die deel hebben genomen aan het onderzoek en daarbij mogelijk beïnvloed zijn door berichtgeving over de aanslag in Utrecht zijn uit de resultaten gefilterd.
- **Methode respondenteselectie**
 - Uit het StemPunt-panel van Motivaction.
- **Incentives**
 - De respondenten hebben als dank voor deelname aan het onderzoek punten voor het StemPunt-spaarprogramma ontvangen.
- **Weging**
 - De onderzoeksdata zijn gewogen (zie ook bijlage gewogen en ongewogen data), daarbij fungeerde het Mentality-ijkbestand als herwegingskader. Dit ijkbestand is wat betreft sociodemografische gegevens gewogen naar de Gouden Standaard van het CBS.
- **Responsverantwoording online onderzoek**
 - In de veldwerkperiode is aan 3.627 personen een uitnodigingsmail verstuurd. Op de slotdatum van het veldwerk (zie bij Veldwerkperiode) was het gewenste aantal vragenlijsten ingevuld en is de toegang tot de vragenlijst op internet afgesloten.
- **Bewaartermijn primaire onderzoeksbestanden**
 - Digitaal beschikbare primaire onderzoeksbestanden worden tenminste 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard. Beeld- en geluidsopnames op cd en niet digitaal beschikbare schriftelijke primaire bestanden zoals ingevulde vragenlijsten, worden tot 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard.
- **Overige onderzoekstechnische informatie**
 - Overige onderzoekstechnische informatie en een exemplaar van de bij dit onderzoek gehanteerde vragenlijst is op aanvraag beschikbaar voor de opdrachtgever.

Kenmerken	Ongewogen		Gewogen	
	N	%	N	%
Leeftijd				
16 t/m 24 jaar	68	8.1	114	13.7
25 t/m 34 jaar	105	12.5	142	16.9
35 t/m 44 jaar	148	17.7	141	16.9
45 t/m 54 jaar	155	18.5	164	19.6
55 t/m 64 jaar	192	22.9	144	17.2
65 t/m 75 jaar	170	20.3	132	15.7
Opleidingsniveau				
Hoog (wo/hbo)	197	23.5	209	24.9
Middel (havo/vwo/mbo/mavo)	433	51.7	437	52.2
Laag (ibo/basisschool/geen opleiding)	208	24.8	192	22.9
Geslacht				
Mannen	438	52.3	414	49.4
Vrouwen	400	47.7	424	50.6

Kenmerken	Ongewogen		Gewogen	
	N	%	N	%
Regio				
3 grote gemeenten	85	10.1	102	12.1
West	216	25.8	237	28.3
Noord	83	9.9	82	9.8
Oost	197	23.5	180	21.5
Zuid	221	26.4	203	24.2
Randgemeenten	36	4.3	35	4.1

- **Veldwerkperiode**
 - Het veldwerk is uitgevoerd in de periode van 4 april tot 8 april 2019.
- **Methode respondentenselectie**
 - Uit het StemPunt-panel van Motivaction, via herbenadering.
- **Incentives**
 - De respondenten hebben als dank voor deelname aan het onderzoek punten voor het StemPunt-spaarprogramma ontvangen.
- **Weging**
 - De onderzoeksdata zijn gewogen (zie ook bijlage gewogen en ongewogen data), daarbij fungeerde het Mentality-ijkbestand als herwegingskader. Dit ijkbestand is wat betreft sociodemografische gegevens gewogen naar de Gouden Standaard van het CBS.
- **Responsverantwoording online onderzoek**
 - In de veldwerkperiode is aan 3.627 personen een uitnodigingsmail verstuurd. Op de slotdatum van het veldwerk (zie bij Veldwerkperiode) was het gewenste aantal vragenlijsten ingevuld en is de toegang tot de vragenlijst op internet afgesloten.
- **Bewaartermijn primaire onderzoeksbestanden**
 - Digitaal beschikbare primaire onderzoeksbestanden worden tenminste 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard. Beeld- en geluidsopnames op cd en niet digitaal beschikbare schriftelijke primaire bestanden zoals ingevulde vragenlijsten, worden tot 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard.
- **Overige onderzoekstechnische informatie**
 - Overige onderzoekstechnische informatie en een exemplaar van de bij dit onderzoek gehanteerde vragenlijst is op aanvraag beschikbaar voor de opdrachtgever.

Kenmerken	Ongewogen		Gewogen	
	N	%	N	%
Leeftijd				
15 t/m 24 jaar	48	7.1	101	14.9
25 t/m 34 jaar	75	11.1	108	16.1
35 t/m 44 jaar	113	16.7	110	16.3
45 t/m 54 jaar	136	20.1	125	18.5
55 t/m 64 jaar	162	24.0	120	17.8
65 t/m 75 jaar	141	20.9	110	16.3
Opleidingsniveau				
Hoog (wo/hbo)	154	22.8	161	23.8
Middel (havo/vwo/mbo/mavo)	347	51.4	357	52.9
Laag (ibo/basisschool/geen opleiding)	174	25.8	157	23.3
Geslacht				
Mannen	365	54.1	344	50.9
Vrouwen	310	45.9	331	49.1

Kenmerken	Ongewogen		Gewogen	
	N	%	N	%
Regio				
3 grote gemeenten	64	9.5	81	12.0
West	182	27.0	189	28.0
Noord	62	9.2	63	9.3
Oost	154	22.8	144	21.4
Zuid	183	27.1	170	25.2
Randgemeenten	30	4.4	27	4.0

Het auteursrecht op dit rapport ligt bij de opdrachtgever. Voor het vermelden van de naam Motivaction in publicaties op basis van deze rapportage – anders dan integrale publicatie – is echter schriftelijke toestemming vereist van Motivaction International B.V.

Zie ook ons [Pers- en publicatiebeleid](#).

Beeldmateriaal

Motivaction heeft datgene gedaan wat redelijkerwijs van ons verwacht kan worden om de rechthebbenden op beeldmateriaal te achterhalen. Mocht u desondanks menen recht te kunnen doen gelden op gebruikt beeldmateriaal, neem dan contact op met Motivaction.

motivaction
research and strategy

Motivaction International B.V.
Marnixkade 109
1015 ZL Amsterdam

Postbus 15262
1001 MG Amsterdam

T +31 (0)20 589 83 83
M info@motivaction.nl

www.motivaction.nl

